

PLAV!

PŘEKLADATELÉ LITERÁTI AUTOŘI VYKLADAČI

PÁTEK 4.3.2005

č. 26

Italština

Obecná charakteristika

Italština patří spolu s většinou jazyků evropských, indických a některými asijskými jazyky do indoevropské jazykové skupiny (rodiny). V rámci této skupiny ji řadíme do skupiny jazyků románských. Do stejné skupiny patří také portugalština, španělština, katalánština (ve východním Španělsku), provensálština (v jižní Francii), francouzština, rétorománština (v jihovýchodním Švýcarsku), rumunština s moldavštinou atd. Základem románských jazyků se stala latina (jazyk starověkých Římanů, který se rozšířil mezi italicými kmeny v oblasti zvané Latium).

Abeceda

Italská abeceda se neliší příliš od české, rozdíl je však v pojmenování jednotlivých písmen:

A	[á]	H	[a'ka]	Q	[kú]
B	[bí]	I	[í]	R	[erre]
C	[čí]	L	[elle]	S	[esse]
D	[dí]	M	[emme]	T	[tý]
E	[é]	N	[enne]	U	[ú]
F	[effe]	O	[ó]	V	[vú] nebo [ví]
G	[dží]	P	[pí]	Z	[dzéta]

Toto jsou názvy písmen, které nejsou v italské abecedě, ale vyskytují se v cizích slovech:

J	[í lunga]	W	[vú do'pja]	Y	[ipsilon]
K	[ka'pa]	X	[iks]		

Zdvojené souhlásky

Pro italštinu jsou charakteristické zdvojené souhlásky, z nichž některé vyslovíme snadno tím, že je necháme déle znít (f, l, m, n, r, s, v), u ostatních (např. b, c, d, g, k, p, t) provedeme zdvojení tak, že si připravíme ústa na vyslovení příslušné souhlásky, ale teprve za okamžik ji vyslovíme. V žádném případě nesmějí zaznít souhlásky dvě!

stoffa	látka	babbo [ba'bo]	tatínek
stella	hvězda	freddo [fre'do]	studený
mamma	maminka	leggo [le'go]	čtu
donna	žena	gruppo [gru'po]	skupina
terra	země	tutto [tu'to]	všechno
rosso	červený	acca [a'ka]	název písmene H

Výslovnost

Výslovnost v italštině pro nás není obtížná, protože většina souhlásek a samohlásek se vyslovuje stejně jako v češtině. Uvádíme zde jen odlišné případy:

znak	výslovnost	příklady
C	[k] před a, o, u nebo souhláskou [č] před e, i	Carlo [karlo] ceco [čéko]
G	[g] před a, o, u nebo souhláskou [dž] před e, i	dogana [dogána] Genova [džénova]
H	se v italštině nikdy nečte, brání pouze změkčování c, g před e nebo i	
S	[z] většinou mezi dvěma samohláskami nebo před znělými souhláskami b, d, g, v, l, m, n, r [s] v ostatních případech	rosa [róza] slovacco [zlova'ko] Messina [mesína]
Z	[c] ve většině případů [dz] zřídka (každá učebnice italštiny používá vlastní označení pro tuto výslovnost – např. tečku pod písmenem, čárku pod písmenem...)	Venezia [venécja] pranzo [prandzo] azzurro [adzuro] zero [dzéro] calza [kalca]
Q	se vyskytuje jen ve spojení s u, které se vyslovuje oběma rty	qualità [kualita]
I	se nevyšlovuje ve spřežkách cia, cio, ciu, gia, gio, giu, scia, sciu; vysloví se jen tehdy, je-li přízvučné ve spojení s další samohláskou se vyslovuje [j] na rozdíl od češtiny i neměkčí předcházející d, t, n	farmacia [farmačija] pianta [pjanta] niente [njente] biondo [bjondo] mai [maj] Martini [martýny] Verdi [verdy]

Přízvuk

Na rozdíl od češtiny, kde je vždy na první slabice, je přízvuk v italštině nejčastěji na druhé slabice od konce, méně často na třetí nebo první a velmi zřídka na čtvrté slabice od konce slova:

– na druhé slabice od konce:

tempo, forte, momento, albergo oliva [olíva], aiuto [ajúto], bambino [bambíno], professore [professóre]

– na třetí slabice od konce (v učebnicích se označuje např. podtržením):

opera [ópera], Rimini [ríminy], telefono [teléfono], automobile [automóbile]

– na první slabice od konce:

metrò, caffè, unità

Přízvuk – akcent – je v tomto případě označen již v písmu, neznamená však délku: samohláska se vyslovuje krátce!

– na čtvrté slabice od konce

telefonano [teléfonano]

Doporučená literatura

Italština pro samouky, Dr. Jarmila Janešová; nakladatelství Leda (1998).

Niccolò Ammaniti

Niccolò Ammaniti se narodil v Římě roku 1966. Původně se chtěl věnovat biologii, ale studium opustil v době, kdy pracoval na své diplomové práci, která se údajně stala podnětem k napsání románu *Žábry* (*Branchie*, Ediesse; Einaudi Stile libero 1997), jímž v roce 1994 debutoval. V roce 1996 vydal sbírku povídek *Bahno* (*Fango*, Mondadori) a v roce 1999 román *Vezmu tě a odvedu tě pryč* (*Ti prendo e ti porto via*, Mondadori), kterým si získal nejen mimořádný zájem čtenářů, ale i chválu literární kritiky – Sergio Pent v deníku *La Stampa* ho označil za “jeden z nejúplnějších a nejlépe strukturovaných románů poslední doby”. Ammanitiho je jeden z mladých italských spisovatelů, kteří přispěli do antologie nazvané *Kanibalské mládí* (*Gioventù cannibale*, Einaudi 1996). Román *Já se nebojím* z roku 2001 (*Io non ho paura*, Einaudi) jen potvrdil předchozí autorovy úspěchy a jeho mimořádný vypravěčský talent. Jeho filmové adaptace se v roce 2003 ujal známý italský režisér Gabriele Salvatores. Ammanitiho knihy už byly přeloženy do mnoha cizích jazyků: do francouzštiny, němčiny, angličtiny, ruštiny, polštiny, španělštiny a řečtiny.

V románu *Já se nebojím* se ocitáme na italském jihu, v malinké geograficky blíže neurčené vesničce. Je horké léto roku 1978. Protagonisté románu jsou děti ve věku mezi 5 a 12 lety. Jedním z nich je Michele Amitrano, který se jako dospělý vypravěč vrací do minulosti, k událostem, které jej hluboce poznamenaly. Na začátku vyprávění se děti vydávají na kolech na dobrodružnou výpravu, kde Michele objeví děsivé tajemství, které navždy změní jeho život. Čtenář má neustále možnost vnímat jak děsivý a fantaskní příběh viděný očima dítěte, tak i příběh tragicky realistický, do něhož jsou zapleteni dospělí z vesnice. Konfrontace dvou světů a dvou skutečností skládá sugestivní obraz života na italském venkově v době nedávno minulé, v kulisách rozpálené krajiny, zlatých obilných lánů a modré oblohy se odehrává temný příběh, vyprávěný s přímočarou intenzitou a zároveň s velikým citem, smyslem pro rytmus a gradaci. *Já se nebojím* je syrový a něžný román o krutosti světa, o předčasném loučení s časem dětských her a bezstarostnosti a také o boji s děsem a strachem, který si v sobě nosí každý člověk.

Alice Flemrová

Niccolò Ammaniti: Já se nebojím

Úryvek z první kapitoly, raná fáze překladu.

Acqua Traverse je dnes předměstím Lucignana. V polovině osmdesátých let tu nechal nějaký geometr postavit dvě dlouhé řady vilek z vyztuženého betonu. Takové kostky s kulatými okny, modrým zábradlím a ocelovými talířky, které vyrážejí ze střechy. Pak dorazila samoška a jeden bar s trafikou. A asfaltová silnice se dvěma pruhy, která ubíhá rovně, jako přistávací dráha, až do Lucignana.

V roce 1978 ale bylo Acqua Traverse tak malé, že nebylo nic. Venkovská osada, napsali by dneska v turistickém magazínu.

Nikdo nevěděl, proč se tomu místu říká Přes vodu, dokonce ani starý Tronca ne. Žádná voda tam nebyla, až na tu, kterou každých čtrnáct dní přivážela cisterna.

Stála tam Salvatorova vila, které se říkalo Palác. Veliký dům postavený v devatenáctém století, dlouhý a šedý, s velikým kamenným

portikem a vnitřní dvoranou s palmou. A byly tam další čtyři domy. A to doslova. Všeho všudy čtyři domy. Čtyři ubohý stavení z kamene a malty, s taškama na střeše a malými okny. Jedno naše. Jedno Smrťákovy rodiny. Jedno Removy rodiny, která se o něj dělila s Tronkou. Tronca byl hluchý a umřela mu žena a žil ve dvou pokojích s okny do sadu. A byl tam dům Pietra Mury, Barbařina otce. Angela, jeho žena, měla dole krámk, kde sis mohl koupit pečivo, těstoviny a mýdlo. A mohl sis zatelefonovat.

Dva domy na jedné straně, dva na druhé. A uprostřed jedna cesta, nedlážděná a plná výmolů. Nebylo tam žádné náměstí. Nebyly tam boční uličky. Byly tam ale dvě lavičky pod pergolou s americkým vínem a jedna fontánka s kohoutkem na klíč, aby se nemrhalo vodou. Všude kolem jen pole s obilím.

Jediná věc, kterou se to místo zapomenuté Bohem i lidmi pyšnilo, byla pěkná tmavomodrá cedule, kde bylo velkými písmeny napsáno ACQUA TRAVERSE.

„Přijel tatínek!“ vykřikla sestra. Zahodila kolo a běžela nahoru po schodech.

Před naším domem stál jeho nákladák, fiat Lupetto se zelenou plachtou.

V té době dělal tatínek řidiče kamionu a býval pryč celé týdny. Naložil zboží a vozil ho na sever.

Slíbil, že jednou mě tam taky vezme, tam na sever. Nedovedl jsem si ho moc dobře představit, ten sever. Věděl jsem, že sever je bohatý a jih že je chudý. A my byli chudí. Maminka říkala, že jestli bude tatínek pořád takhle hodně pracovat, brzy už nebudeme chudí, budeme zámožní. A tudíž si nemáme stěžovat, když tady tatínek není. Dělá to pro nás.

Vešel jsem do domu a supěl jak lokomotiva.

Tatínek seděl za stolem v trenýrkách a tílku. Před sebou měl láhev červeného, ve rtech špičku s cigaretou a na stehně mu dřepěla moje sestra.

Maminka, zády k nim, vařila. Voněla tam cibule a rajčatová šťáva. Televize, černobílá bedna od Grundigů, kterou tatínek přivezl před pár měsíci, běžela. Větrák bzučel.

„Michele, kdepak jste byli celej den? Vaše matka se tady div nezbláznila. To jste vůbec nepomysleli na tuhle ubohou ženu, která už musí čekat na manžela a nemůže čekat i na vás? Co se stalo s brejlema tvý sestry?“

Nebyl doopravdy rozzlobený. Když se zlobil doopravdy, lezly mu oči z důlků jako ropuše. Byl šťastný, že je doma.

Sestra se na mě podívala.

„Stavěli jsme si bunkr na vyschlém korytě,“ vytáhl jsem brýle z kapsy. „A rozbily se.“

Vyfoukl oblak kouře. „Pojď sem. Ukaž mi je.“

Tatínek byl malý, hubený a nervózní muž. Když si sedl k řízení nákladáku, skoro se za volantem ztrácel. Měl černé vlasy, natřené brilantinou. Vousy měl drsné a na bradě bílé. Voněl po cigaretách a po kolínském.

Podal jsem mu je.

„Ty se můžou vyhodit.“ Položil je na stůl a řekl: „S brejlema je amen.“

Já se sestrou jsme se na sebe podívali.

„A co budu dělat?“ zeptala se Maríia ustaraně.

„Budeš bez nich. Tak aspoň dostaneš za vyučenou.“

Moje sestra ztratila řeč.

„Nemůže. Nevidí,“ zasáhl jsem.

„A koho to zajímá.“

„Ale...“

„Jakýpak ale.“ A řekl mamince: „Terezo, podej mi ten balíček, co leží na kredenci.“

Maminka mu ho přinesla. Tatínek ho rozbalil a vytáhl z něj tmavomodré pouzdro, tvrdé a sametové.

„Na.“

María ho otevřela a uvnitř byly brýle s hnědou plastovou obroučkou.

„Zkus si je.“

María si je nasadila, ale dál hladila pouzdro.

Maminka se jí zeptala: „Líbí se ti?“

„Jo. Moc. Ta krabička je překrásná,“ a šla se na sebe podívat do zrcadla.

Tatínek si nalil další sklenici vína.

„Jestli rozbiješ i tyhle, příště tě nechám bez nich, jasný?“ Pak mě chytil za paži. „Ukaž, jaký máš svaly.“

Ohnul jsem paži a zařal svaly.

Stiskl mi biceps. „Nezdá se mi, že by ses zlepšil. Kliky děláš?“

„Jo.“

Nenáviděl jsem kliky. Tatínek chtěl, abych je dělal, protože říkal, že jsem rachitický.

„To není pravda,“ řekla María, „nedělá je.“

„Občas je dělám. Skoro pořád.“

„Pojď sem.“ Sedl jsem si mu taky na klín a chtěl jsem mu dát pusy. „Žádný líbání, seš celej zamazanej. Když chceš dát pusy svému tátovi, musíš se nejdřív umejt. Terezo, co uděláme, pošleme je spát bez večeře?“

Tatínek měl hezký úsměv, bílé zuby, dokonalé. Ani já, ani sestra jsme je nezdědili.

Maminka odpověděla a ani se neotočila.

„To by bylo nejlepší! Já už mám těchhle dvou dost.“ Ona ano, ona se vážně zlobila.

„Uděláme to takhle. Jestli chtějí večeři a dárek, co jsem přivezl, musí mě Michele porazit v páce. Jinak hybaj do postele a žádná večeře.“

Přivezl nám dárek!

„Srandičky, srandičky. . .“ Maminka byla moc ráda, že je tatínek zase doma. Když tatínek odjížděl, rozbolel ji žaludek a čím déle byl pryč, tím méně mluvila. Po měsíci úplně oněměla.

„Michele tě nemůže porazit. To neplatí,“ řekla María.

„Michele, ukaž své sestře, že to zvládneš. A roztáhni pořádně nohy. Když budeš takhle nakřivo, hned prohraješ a nebude žádný dárek.“

Zaujal jsem pozici. Stiskl jsem zuby a tatínkovu ruku a začal jsem tlačit. Nic. Ani se nehnula.

„No tak! To máš místo svalů rosol? Seš slabší než komár! Tak ukaž, jakou máš sílu, kristepane!“

Zamumlal jsem: „Nedokážu to.“

Bylo to, jako bych ohýbal železnou tyč.

„Seš slečinka, Michele. Maríó, pomoz mu, no tak!“

Moje sestra vylezla na stůl a ve dvou, zuby zatnuté a dýchali jsme nosem, se nám podařilo mu paži přetlačit.

„Dárek! Dej nám ten dárek!“ María seskočila ze stolu.

Tatínek vzal papírovou krabici, plnou zmuchlaných novin. Uvnitř byl dárek.

„Loďka!“ řekl jsem.

„To není loďka, to je gondola,“ vysvětlil mi tatínek.

„Co je to gondola?“

„Gondoly jsou benátské loďky. A používá se jen jedno veslo.“

„Co jsou to vesla?“ zeptala se sestra.

„Takový tyče k pohánění lodky.“

Byla moc krásná. Celá z černé umělé hmoty. Se stříbrnými součástkami a na dně byl panáček v červenobílém pruhovaném triku a se slamákem na hlavě.

Ale zjistili jsme, že si ji nemůžeme vzít. Byla na to, aby se postavila na televizi. A mezi televizí a gondolou musela být bílá krajková dečka. Jako jezírko. Nebyla to hračka. Byla to vzácná věc. Dekorace.

„Na kom je řada, aby šel pro vodu? Za chvíli budeme jíst,“ zeptala se nás maminka.

Tatínek seděl před televizí a díval se na zprávy.

Prostíral jsem stůl. „Je řada na Marié. Já byl včera.“

María si hověla v křesle se svýma panenkami. „Nechce se mi, jdi ty.“

Ani jeden z nás nechodil rád pro vodu a tak jsme se střídali, každý den jeden. Ale vrátil se tatínek a pro moji sestru to znamenalo, že pravidla už neplatí.

Zavrtěl jsem ukazováčkem. „Řada je na tobě.“

María zkrřížila ruce na prsou. „Já tam nepůjdu.“

„Proč?“

„Bolí mě hlava.“

Pokaždé, když se jí něco nechtělo dělat, říkala, že jí bolí hlava. Byla to její oblíbená výmluva.

„To není pravda, nic tě nebolí, lhářko.“

„Je to pravda!“ A začala si mnout čelo s bolestivým výrazem ve tváři.

Měl jsem chuť ji uškrtit. „Je řada na ní. Musí jít ona!“

Maminka mi otráveně strčila do ruky džbán. „Jdi ty, Michele, seš starší. A nech si to věčný odmlouvání,“ řekla, jako by o nic nešlo, jako by to bylo něco nedůležitého.

Rty mojí sestry se roztáhly do triumfálního úsměvu. „Vidíš?“

„To je nespravedlivý. Včera jsem tam šel já. Já nikam nepůjdu.“

Maminka mi řekla tím drsným tónem, který měla vždycky chvílku před tím, než se rozzuřila: „Poslechni, Michele.“

„Ne.“ Šel jsem si stěžovat tatínkovi. „Tati, není řada na mně. Já tam byl včera.“

Odvrátil pohled od televize a podíval se na mě, jako by mě viděl prvně v životě, přešel si prsty přes pusku a řekl: „Znáš vojenský losování?“

„Ne. Co je to?“

„Víš, jak to dělali vojáci za války, když měli rozhodnout, koho vyšlou na smrtelně nebezpečnou misi?“ Vytáhl z kapsy krabičku zápalek a ukázal mi ji.

„Ne, nevím.“

„To se vezmou tři sirky,“ vytáhl je z krabičky, „jedna pro tebe, jedna pro mě a jedna pro Mariu. „Jedný se ulomí hlavička.“ Vzal jednu sirku a přelomil ji, pak je všechny sevřel do dlaně a povytáhl z pěsti tři konečky. „Kdo si vytáhne tu bez hlavičky, jde pro vodu. Vyber si jednu, tak do toho.“

Vytáhl jsem si celou sirku. Vyskočil jsem radostí.

„Marío, teď ty. Jen pojd.“

Moje setra si taky vytáhla celou sirku a zatleskala.

„Tak se mi zdá, že je řada na mně,“ a tatínek si vytáhl tu ulomenou.

Já a María jsme se začali smát a křičet. „Je řada na tobě! Je řada na tobě! Prohrál jsi! Prohrál jsi! Jdi pro vodu!“

Tatínek trochu zahanbeně vstal. „Až se vrátím, už musíte být umytí. Jasný?“

„Nemám tam jít já? Ty seš unavenej,“ řekla maminka.

„Ty nemůžeš. Tohle je smrtelně nebezpečná mise. A musím si v nákladáku vzít cigarety.“ Vyšel z domu se džbánem v ruce.

Umyli jsme se, snědli těstoviny s rajskou a bramborovou omeletu, a když jsme dali tatínkovi a mamince pusu, šli jsme do hajan a ani jsme nenaléhali, že se chceme dívat na televizi.

Vzbudil jsem se uprostřed noci. Měl jsem ošklivý sen.

Ježíš říkal Lazarovi: vstaň a choď. Ale Lazar nevstával. Vstaň a choď, opakoval Ježíš. Ale Lazar nechtěl o zmrtvýchvstání ani slyšet. Ježíš, který se podobal Severinovi, tomu, co jezdil s cisternou, se zlobil. Byla to děsná ostuda. Když ti Ježíš řekne vstaň a choď, ty to musíš udělat, především, když jsi mrtvý. Jenže Lazar si ležel, suchý jak štoudev. A tak s ním Ježíš začal třást jako s hadrovým panákem a Lazar nakonec vstal a zahryzl se mu do krku. Nech mrtvé na pokoji, říkal a rty měl špinavé od krve.

Celý zpocený jsem vytřeštil oči.

Ty noci bylo takové horko, že když ses nešťastnou náhodou probudil, dalo práci znovu usnout. Můj a sestřin pokoj byl úzký a dlouhý. Původně to byla chodba. Obě postele stály na délku, jedna za druhou, pod oknem. Na jedné straně byla zeď, na druhé asi třicet centimetrů, abychom mohli projít. Jinak byl pokoj bílý a prázdný.

V zimě tam byla zima a v létě se tam nedalo dýchat.

Horko, které se přes den nahromadilo ve zdech a ve stropě, se osvobozovalo v noci. Měl jsi pocit, jako by polštář a vlněnou matraci zrovna vytáhli z pece.

Za svýma nohama jsem viděl tmavou Mariinu hlavu. Spala v brýlích, na zádech, úplně uvolněná, s rukama a nohama rozhozenýma.

Říkala, že když se probudí bez brýlí, dostane strach. Maminka jí je obvykle sundávala, jakmile usnula, protože jinak jí zůstávaly ve tváři otlaky.

Vykuřovadlo na parapetu vyrábělo hustý a toxický dým, který usmrcoval komáry a ani nám nešel moc k duhu. Tehdy si ale s něčím takovým nikdo nedělal starosti.

Hned vedle našeho pokoje byla ložnice rodičů. Slyšel jsem tatínka, jak chrápe. Ventilátor, jak vrčí. Prudké oddychování svojí sestry. Monotónní houkání sovy. Bzučení lednice. A cítil jsem smrad septiku, který se vinul ze záchodu.

Klekl jsem si na postel a opřel se o okno, abych se trochu nalokal vzduchu.

Měsíc byl v úplňku. Vysoký a zářící. Bylo vidět do daleka jako ve dne. Pole jako kdyby světélkovala. Vzduch byl nehybný. Stavení tmavá, tichá.

Možná jsem byl jediný vzhůru v celé Acqua Traverse. Případalo mi to krásné.

Dítě bylo v jámě.

Představoval jsem si ho mrtvé v hlíně. Jak po něm lezou švábi, štěnice a stonožky, po té bezkrevné kůži, a červi mu vylézají z promodralých rtů. Oči vypadaly jako dvě vejce natvrdo.

Já žádnou mrtvolu nikdy neviděl. Jenom svou babičku Giovannu. Na posteli, se zkříženýma rukama, v černých šatech a botách. Žlutou jako voskovice. Tatínek mi řekl, že ji mám políbit. Všichni brečeli. Tatínek do mě strkal. Přiložil jsem rty k její studené tváři. Vydávala nasládlý a nechutný zápach, který se mísil s vůní svíček. Pak jsem si vydrhnul pusou mýdlem.

A co když je to dítě živé?

Co když chce vylézt ven a škrábe prsty po stěnách jámy a volá o pomoc? Co když ho sebral obr lidožrout?

Vyklonil jsem se a vzadu, na konci planiny, jsem uviděl ten kopeček. Vypadal, jako by se tam objevil zčistajasna, a vystupoval do

popředí, jako ostrov vynořující se z moře, vysokánský a černý, se svým tajemstvím, které na mě čekalo.

„Michele, mám žízeň. . . “ María se probudila. „Přineseš mi sklenici vody?“ Mluvila se zavřenýma očima a jazykem si olizovala suché rty.

„Počkej. . . “ Vstal jsem.

Nechtělo se mi otevřít dveře. Co když tam sedí u stolu moje babička Giovanna s tím dítětem? A řekne mi: pojď, posad' se sem k nám, budeme jíst. A na talíři bude ta nabodnutá slepice?

Nikdo tam nebyl. Na staré květované kanape, na kredenc s bílými talíři, na podlahu z černobílého kamene dopadal paprsek měsíčního světla, nakukoval do tatínkovy a mamčininy ložnice a šplhal po jejich posteli. Viděl jsem propletené nohy. Otevřel jsem lednici a vytáhl džbán se studenou vodou. Pořádně jsem se napil a pak jsem nalil sklenici pro svoji sestru, která ji vypila jedním douškem.

„Díky.“

„Teď spi.“

„Proč sis chtěl odpykat trest místo Barbary?“

„Nevím. . . “

„Tys nechtěl, aby si stáhla kalhotky?“

„Ne.“

„A kdybych to musela udělat já?“

„Co?“

„Stáhnout si kalhotky. Udělal bys to taky pro mě?“

„Jo.“

„Tak dobrou. Sundám si brejle,“ zavřela je do pouzdra a objala polštář.

„Dobrou.“

Dlouho jsem zůstal s očima upřenýma do stropu, než jsem usnul.

Tatínek nikam neodjel.

Vrátil se, aby zůstal doma. Řekl mamince, že na nějaký čas nechce dálnici ani vidět a že se bude starat o nás.

Možná nás dřív nebo později vezme vykoupat k moři.

přeložila Alice Flemrová

Antonio Tabucchi: Pohled z druhé strany

Když Maria do Carmo Meneses de Sequeira zemřela, prohlížel jsem si v Pradu Velázquezovy **Dvorní dámy**. Bylo červencové poledne, a já jsem nevěděl, že právě umírá. Prohlížel jsem si obraz až do čtvrt na jednu, pak jsem zvolna vyšel z muzea a snažil se uchovat si v paměti výraz postavy v pozadí. Vzpomínám si, že jsem myslel na to, co mi řekla Maria do Carmo: ta postava v pozadí je klíčem k celému obrazu, malíř se díval z druhé strany. Prošel jsem zahradou a dojel autobusem k Puerta del Sol, poobědval jsem v hotelu, snědl studené **gazpacho** a nějaké ovoce, pak jsem se šel natáhnout, abych v polostínu svého pokoje vyzrál na odpolední žár. Kolem páté mě vzbudil telefon, snad mě ani nezbudil, ležel jsem v podivném polospánku, venku rámusil městský provoz a v pokoji bzučela klimatizace, v mé mysli však to byl motor modrého parníčku, který křížoval ústí Teja pod večerním nebem, když jsme ho pozorovali s Marií do Carmo. Volá Lisabon, oznámil mi hlas telefonistky, pak jsem slyšel elektrické zapraskání v přepínači a jakýsi mužský hlas, hluboký a nezúčastněný, se mě zeptal na jméno a potom řekl jsem Nuno Meneses de Sequeira, Maria do Carmo v poledne zemřela,

pohřeb se koná zítra v sedmnáct hodin, volám vám, protože si to přála. V telefonu to cvaklo a já jsem řekl haló, haló, už zavěsili, řekla telefonistka, hovor je přerušen. Odjel jsem půlnočním expresem Lusitania. Vzal jsem na cestu do malého kufříku jen to nejnnutnější a recepčního jsem poprosil, aby mi příští dva dny drželi pokoj. Nádraží bylo v tu hodinu téměř prázdné. Neměl jsem koupené lehátko a průvodčí mi přidělil místo v kupé na konci soupravy, kde už byl jeden cestující, jakýsi tloušťík, který chrápal. Rezignovaně jsem se připravil na bezesnou noc, ale proti všemu očekávání jsem tvrdě spal až před Talaveru de la Reina. Pak jsem už neusnul, nehnul jsem ležel a tmavým oknem jsem se díval do pustých temnot Estremadury. Měl jsem celé dlouhé hodiny na to, abych myslel na Marii do Carmo.

2

Saudade, říkala Maria do Carmo, není slovo, to je duchovní kategorie, jenom Portugalci ji dokážou cítit, mají tohle slovo, aby mohli říci, že ji cítí, tak to řekl jeden velký básník. A začala mluvit o Fernandu Pessooovi. Stavoval jsem se pro ni v jejím domě na Rua das Chagas kolem šesté odpoledne, vyhlížela mě za oknem, když viděla, jak zahybám na Largo Camões, šla otevřít těžké dveře a společně jsme scházeli k přístavu oklikou přes Rua des Douradores. Půjdeme po Pessooových stopách, říkala, tohle byla oblíbená místa Bernarda Soarese, Fernandova semiheteronyma, účetního koncipienta města Lisabonu, tady provozoval svou metafyziku, v těchhle holičských krámcích. V té hodině se Baixou valily spěchající a vřískající davy, kanceláře plavebních společností a obchodních firem zavíraly přepážky, na zastávkách tramvají se tvořily dlouhé fronty, bylo slyšet reklamní hulákání kamelotů a čističů bot. Pohroužili jsme se do vřavy na Rua da Prata, přešli jsme Rua da Concei(ca)o a sestupovali k jsme s Terreiro do Paço, bílému a melancholickému, kde první kyvadlové parníky, přetížené lidmi, vyrážely k druhému břehu Teja. Tohle je už území Álvaro de Campos, říkala Maria do Carmo, jenom pár ulic a doputovali jsme od jednoho heteronyma k druhému.

Světlo Lisabonu bylo v té hodině nad ústím řeky bílé a nad kopci narůžovělé, domy z osmnáctého století vypadaly jako barvotisk a Tejo brázdily stovky lodí. Blížili jsme se k přístavním hrázím, těm hrázím, kam chodíval Álvaro de Campos, aby nikoho nečekal, jak říkala Maria do Carmo. Recitovala pár veršů z **Ódy na moře**, pasáž, v níž na obzoru vyvstane obrys parníku a Campos cítí, jak se mu v hrudi roztáčí setrvačnick. Na město se snášel soumrak, rozhořivala se první světla, Tejo zářilo měňavými odlesky, v očích Marie do Carmo byla velká melancholie. Možná jsi příliš mladý, abys porozuměl, v tvém věku bych také nerozuměla, neuměla bych si představit, že život je jako ta hra, kterou jsem hrávala jako dítě v Buenos Aires, Pessoa je génius, protože pochopil rub věcí, rub skutečnosti i našich představ, jeho poesie je **juego del revés**.

3

Vlak stál, z okna bylo vidět světla hraničního městečka, můj spolucestující měl překvapený a vyplašený výraz člověka, kterého náhle probudilo světlo, policista pozorně listoval mým pasem, býváte u nás často, řekl, co je tu tak zajímavého?, barokní poesie, odpověděl jsem, co říkáte?, zamumlal, jedna dáma, řekl jsem, jedna dáma se zvláštním jménem, Violante do Céu, je hezká?, zeptal se potutelně, možná, řekl jsem, už je tři století mrtvá a prožila celý život v klášteře, byla jeptiškou. Zavrtěl hlavou a lišácky si pohladil knír, otiskl do pasu vízum a pas mi podal. Vy Italové jste samá

legrace, řekl, líbí se Vám Totò?, moc, řekl jsem, a vám?, viděl jsem všechny jeho filmy, mám ho radši než Alberta Sordiho.

Naše kupé bylo kontrolováno jako poslední. Dveře se s prásknutím zavřely. Po chvíli kdosi na peróně zakroužil baterkou a vlak se dal do pohybu. Žárovky znovu zhasly až na jedno modré světlo, noc byla hluboká, vstupoval jsem do Portugalska jako už tolikrát v životě, Maria do Carmo byla mrtvá, zakoušel jsem podivný pocit, jako bych se odněkud z výšky díval na někoho, kdo jsem já sám, jak uprostřed červencové noci, v kupé ztemnělého vlaku vstupuje do cizí země, aby navštívil ženu, kterou dobře zná a která je mrtvá. Byl to pocit, jaký jsem nikdy nezažil, a napadlo mě, že nějak souvisí s rubem věci.

4

Ta hra se hrála takhle, říkala Maria do Carmo, postavili jsme se do kruhu, pět nebo šest dětí, rozpočítali jsme se, a na koho to padlo, ten šel doprostřed, někoho si namátkou vybral a řekl mu nějaké slovo, jakékoli, třeba **mariposa**, a ten druhý je musel okamžitě říct pozpátku, ale bez velkého rozmyšlení, protože ten první počítal raz, dva, tři, čtyři, pět, a na pět vyhrával, ale když jsi dokázal říct včas **asopiram**, tak jsi vyhrál ty, šel jsi do kruhu a řekl jsi své slovo tomu, koho sis vybral.

Když jsme se vraceli nahoru do města, Maria do Carmo mi vyprávěla o svém dětství v Buenos Aires, o dětství dcery vystěhovalců, představoval jsem si předměstský dvůr, který se hemží dětmi, melancholické a chudé oslavy svátků, byla tam spousta Italů, říkala, můj otec měl starý gramofon s troubou, z Portugalska si přivezl pár desek, na kterých byla fada, bylo to v třicátém devátém, rádio hlásilo, že frankisti dobyli Madrid, on plakal a pouštěl si desky, takhle si ho pamatuju za jeho posledních měsíců, v pyžamu, jak tiše pláče a poslouchá fada Hilária a Tomása Alcaidových, já jsem utíkala na dvůr a hrála jsem **juego del revés**.

Snesl se večer. Terreiro do Paço bylo skoro prázdné, bronzový rytíř, zelený od slaneho větru, působil absurdním dojmem, pojďme něco sníst do Alfamy, říkala Maria do Carmo, dáme si třeba **arroz de cabidela**, je to sefardské jídlo, Židé nemají ve zvyku zakroutit slepicím krk, useknou jim hlavu a krví zadělávají rýži, znám tavernu, kde tohle jídlo umějí jako nikde jinde, za pět minut jsme tam. Pomalu kolem přehřmotila žlutá tramvaj, plná unavených tváří. Víš, na co myslíš, říkala, proč jsem si vzala svého muže, proč žiju v tomhle nesmyslném paláci, proč si tu hraju na velkou dámu, když přišel do Buenos Aires, byl to elegantní a zdvořilý důstojník, já jsem byla chudá a melancholická dívka, už jsem nemohla snést pohled ze svého okna na dvůr, a on mě odvedl pryč z té šedi, z bytu, kde bylo ve svícnech málo svíček a kde hrálo při večeri rádio, nemohu ho opustit, ať je jaký je, nemohu na to zapomenout.

5

Můj spolucestující se mě zeptal, zda mu dopřeji to potěšení a dám se pozvat na kávu. Byl to žoviální Španěl se sklonem k obřadnosti, který často absolvoval tuto trasu. V jídelním voze jsme přívětivě rozprávěli, zeširoka jsme si vyměňovali konvenční dojmy, plné běžných klišé. Portugalci mají dobrou kávu, řekl, ale zdá se, že jim ani káva nepomáhá, jak jsou melancholičtí, chybí jim **salero**, nemáte ten pocit? Odpověděl jsem, že jim ho možná nahrazuje **saudade**, souhlasil, ale za svou osobu byl pro **salero**. Život je jen jeden, řekl, člověk by ho měl umět prožít, drahý pane. Nezeptal jsem se ho, jak na to jde on sám, a mluvili jsme zas o něčem jiném, myslím, že o sportu, on zbožňoval lyžování, hory, Portugalsko je

v tomto směru naprosto k ničemu. Namítl jsem, že i v Portugalsku jsou hory, och, Serra da Estrela, vykřikl, to nejsou hory, ale atrapa, aby to vytáhli na dva tisíce metrů, museli tam zapíchnout anténu. Je to přímořská země, řekl jsem, dali světu důstojné a ušlechtilé blázny, otrokáře a básníky nemocné dálkami. Mimochodem, zeptal se, jak se jmenovala ta básnička, o které jste mluvil dneska v noci? Soror Violante do Céu, řekl jsem, i ve španělštině by měla nádherné jméno, matka Violanta Nebeská, je to velká barokní básnička, celý život zduchovňovala touhu po světě, od něhož se odvrátila. Není snad lepší než Góngora?, zeptal se mírně zneklidněn. Je jiná, řekl jsem. Je v ní méně **salero** a víc **saudade**, jak jinak.

6

Arroz de cabidela chutnala skvostně a vypadala odporně, servírovali ji na velké terakotové míse s dřevěnou lžící, krev a víno vytvořily hustou, kaštanově hnědou omáčku, mramorové stolky byly rozestavěny mezi řadou sudů a zinkovaným pultem, jemuž vládla tělnatost pana Tavarese, o půlnoci dorazil vychrtlý zpěvák fada, doprovázel ho stařec s violou a elegantní muž s kytarou, zpíval starodávná chraplavá a tesklivá fada, pan Tavares zhasínal světla a rozsvěcoval svíčky na konzolách, náhodní hosté už odešli, zůstali jen věrní, lokál se plnil kouřem, nějaký hlas požádal o **Amor e água que corre** a o **Travessa da Palma**, Maria do Carmo byla bledá, možná to dělalo světlo svíček, možná příliš pila, měla upřený pohled a v jejích velikých zorničkách tancovaly plaménky svící, zdá se mi krásnější než obvykle, nepřítomně si zapalovala cigaretu, to stačí, řekla, pojďme pryč, nic proti saudade, ale raději v malých dávkách, člověk by si neměl pokazit trávení, Alfama byla liduprázdná, zastavili jsme se na vyhlídce svaté Lucie, pod hustým loubím z buženvilejí, opření o zábradlí jsme se dívali na světla Teja, Maria do Carmo recitovala **Lisbon revisited** Álvaro de Campos, báseň, jejíž hrdina stojí u okna svého dětství, ale není to už stejný člověk a není to už ani stejné okno, protože čas proměňuje věci i lidi, pak jsme scházeli k mému hotelu, vzala mě za ruku a řekla, tak mě napadá, kdo vlastně jsme, proč tu jsme, žijeme tento život jakoby z druhé strany, třeba dneska v noci, určitě se ti zdá, že ty jsi já a že svíráš v náručí sebe, a mě se zdá, že jsem ty a také objímám sebe samotnou.

7

Každopádně, nemám moc rád Góngoru, řekl můj spolucestující, není mu rozumět, člověk si na něj musí vzít slovník, a pak, poesie není můj žánr, mám radši povídky, takový Blasco Ibáñez, líbí se vám Blasco Ibáñez?, nijak zvlášť, nějak jsem mu nepřišel na chuť, tak kdo se vám líbí, což takhle Pérez Galdós?, to je něco jiného, řekl jsem, to už je lepší.

Číšník nám přinesl kávu na zářivém tácu, měl rozespálý výraz, pánové, výjimečně kvůli vám, protože jídelní vůz je ještě zavřený, dvacet eskudů, prosím. Přes to přese vše, tihle Portugalci jsou laskavý národ, řekl můj spolucestující, proč přes to přese vše, řekl jsem, oni jsou laskaví, nebudme nespravedliví.

Projížděli jsme pásmem stavení a továren, ještě se nerozednilo. Nařizují si hodinky podle greenwichského času, ale podle slunce je ve skutečnosti o hodinu míň, a taky, viděl jste někdy portugalskou koridu? Představte si, býka tu nezabíjejí, torero kolem něho půl hodiny tančí a nakonec, ruku na dýce, udělá symbolické gesto, v aréně se objeví stádo krav se zvonečky, býk se připojí k stádu, a šupity dupity všechno domů, tak tomuhle říkají korida, Možná je to elegantnější, řekl jsem, abyste někoho srazil k zemi, nemusíte ho

pokaždé zabít, někdy stačí gesto, ale kdepak, souboj mezi člověkem a býkem musí být na život a na smrt, jinak je to směšná pantomima, všechny rituály jsou přece stylizované, řekl jsem, tenhle si podržel jen formu, jen to gesto, po mém soudu je takhle ušlechtilejší, abstraktnější. Zdálo se, že můj spolucestující přemýšlí. Možná, řekl nevěřicně, to už je předměstí Lisabonu, měli bychom se vrátit do kupé a přichystat si zavazadla.

8

Je to dost delikátní věc, neměli jsme odvahu tě o to požádat, diskutovali jsme o tom, mohou z toho vzejít nepříjemnosti tedy po pravdě se ti nemůže stát nic víc, než že ti na hranicích nedají vstupní vízum, rozuměj, nechceme ti nic zamlčet, předtím dělal spojku Jorge, ten jediný měl pas od Organizace pro výživu a zemědělství, sám víš, že je teď ve Winnipegu, učí na univerzitě v Kanadě, a zatím jsme za něho nenašli náhradu.

Devět hodin večer, piazza Navona, na lavičce. Díval jsem se na něho, asi jsem vypadal překvapeně, nevěděl jsem, co si mám myslet, nejasně jsem pociťoval rozpaky, byl jsem nesvůj jako člověk, který mluví s někým, koho zná léta, a najednou se od něho dozví něco, co nečekal.

Nechceme tě do toho zatahovat, byla by to výjimka, věř mi, že je nám líto, že tě o to musíme požádat, a i když nám řekneš ne, na našem přátelství k tobě se nic nezmění, jednoduše, nech si to projít hlavou, nechceme odpověď hned, jenom bys měl vědět, že bys nám hrozně pomohl.

Zašli jsme na zmrzlinu do kavárny na náměstí, sedli jsme si za stolek před kavárnou, stranou od lidí. Ve Franciscově tváři se zračilo napětí, snad i on byl na rozpacích, věděl, že i když odmítnu, nebudu na to moci jen tak zapomenout, možná se jenom bál mých případných výčitek. Objednali jsme dvě kávy se zmrzlinou. Dlouho jsme mlčeli a pomalu jsme upíjeli chlazenou kávu. Jde o pět dopisů, řekl Francisco, a nějaké peníze pro rodiny dvou spisovatelů, kteří byli minulý měsíc zatčeni. Řekl mi jména a čekal, až promluví. Mlčel jsem a napil jsem se vody. Myslím, že ti nemusím říkat, že jsou to čisté peníze, dostali jsme je na výraz solidarity od tří italských demokratických stran, které jsme požádali o pomoc, jestli o to stojíš, zařídím ti schůzku s představiteli těch stran, potvrdí ti to. Řekl jsem, že o to nestojím, zaplatil i jsme a začali jsme se procházet po náměstí. Dobře, řekl, jsem, odjíždím za tři dny. Rychle a rázně mi stiskl ruku, poděkoval mi, a teď si zapamatuj, co musíš udělat, je to zcela prosté, napsal mi na lístek číslo, až přijedeš do Lisabonu, zavolej na tohle číslo, když ti odpoví mužský hlas, zavěs, budeš to zkoušet tak dlouho, dokud se ti neozve ženský hlas, potom řekneš: vyšel nový překlad Fernanda Pessoa. Řekne, jak se sejdete, ona udržuje spojení mezi utečenci v Římě a rodinami, které zůstaly ve vlasti.

9

Bylo to strašně jednoduché, přesně jak Francisco předpokládal. Na hranicích na mě nechtěli ani otevřít zavazadla. V Lisabonu jsem se ubytoval v hotýlku poblíž centra, za divadlem Trinitade, pár kroků od Národní knihovny, byl tam bodrý a upovídaný recepční z Algarve. Hned na první pokus mi z telefonu odpověděl ženský hlas a já jsem řekl dobrý večer, jsem Ital, chtěl jsem Vám oznámit, že vyšel nový překlad Fernanda Pessoa, možná vás to zajímá. Sejdeme se za půl hodiny v Bertrandově knihkupectví, odpověděla, v oddělení časopisů, je mi zhruba čtyřicet, mám tmavé vlasy a budu mít na sobě žluté šaty.

Nuno Meneses de Sequeira mě přijal ve dvě odpoledne. Když jsem ráno volal, odpověděl mi sluha, pan hrabě právě odpočívá, dopoledne vás nemůže přijmout, zastavte se ve dvě odpoledne. Ale kde je tělo paní?, to vám nedovedu říct, pane, je mi líto, přijďte prosím ve dvě hodiny odpoledne. Nastěhoval jsem se do pokoje ve svém tradičním hotýlku za divadlem Trindade, osprchoval jsem se a převlékl. Neviděli jsme vás tu celou věčnost, řekl mi recepční, bodrý Algavran, pět měsíců, od konce února, řekl jsem, a jak jde práce, zeptal se, pořád po knihovnách?, to už je můj osud odpověděl jsem.

Largo Camões bylo zalito sluncem, holubi poletovali nad náměstíčkem a usedali básníkovi na hlavu, na lavičkách vysedávalo pár penzistů, důstojných a smutných stařečků, taky voják se služkou, všude vládla nedělní tesknota. Rua das Chagas byla pustá, sem tam projel prázdný taxík, vánek od moře byl příliš slabý, aby zmírnil dusné, vlhké vedro. Uchýlil jsem se do stínu kavárny, byla vylištěná a špinavá, na stropě bezvýsledně bzučely lopatky obrovitého ventilátoru, majitel klimbal za pultem, objednal jsem si mražené **sumo**, ohnal se hadrem po mouchách a unaveně otevřel ledničku. Dosud jsem nejedl, ale neměl jsem hlad. Sedl jsem si za stůl a zapálil jsem si cigaretu, do schůzky jsem měl spoustu času.

Nuno Meneses de Sequeira mě přijal v barokním salóncu s bohatě štukovaným stropem a vypelichanými gobelíny na stěnách. Byl v černém, hlava se mu leskla, lysé temeno zářilo, seděl v křesle potaženém karmínovým sametem, když jsem vešel, povstal, neznamenně pochýlil hlavu a ukázal mi na pohovku pod oknem. Okenice byly zavřené a pokoj čpěl nehnutým pachem starých čalounů. Jak zemřela?, zeptal jsem se. Měla ošklivou nemoc, řekl, nevěděte to? Zavrtěl hlavou. Jakou nemoc? Nuno Meneses de Sequeira sepejal ruce v klíně. Ošklivou nemoc, řekl. Volala mi do Madridu před čtrnácti dny, nic mi neřekla, ani nic nenaznačila, věděla už o tom? Byla na tom velmi špatně a byla o svém stavu informována. Proč mi nic neřekla? Zřejmě to nepovažovala za vhodné, řekl Nuno Meneses de Sequeira, byl bych vám zavázán, kdybyste nechodil na pohřeb, obřad bude přísně soukromý. neměl jsem to v úmyslu, ujistil jsem ho. Jsem vám zavázán, zamumlal lítostivě.

Ticho v místnosti ztěžklo, začalo být nepříjemné. Mohu ji vidět? zeptal jsem se. Nuno Meneses de Sequeira se na mne dlouze zahleděl, zdálo se mi, že s ironií ve tváři. Nemůžete, řekl, zůstala na klinice, tam kde zemřela, a lékař přikázal, aby ji zavřeli, za daných podmínek nemohli nechat rakev otevřenou.

Chtěl jsem se zvednout, přemýšlel jsem, proč mi vlastně zavolal, i když to byla vůle Marie do Carmo, za jakým účelem mě vylákal do Lisabonu, bylo tu něco, co mi unikalo, ale možná o nic podivného nešlo, byla to prostě jen trapná situace a bylo zbytečné ji protahovat. Avšak Nuno Meneses de Sequeira ještě nedomluvil, opíral se rukama o opěradla křesla jako někdo, kdo každou chvíli vstane, měl usazené oči a napjatý zlý výraz, ale možná to bylo jen nervovým vypětím, které zakoušel. Nikdy jste jí nerozuměl, řekl, byl jste o mnoho mladší než Maria do Carmo. A vy příliš starý, chtělo se mi říci, ale mlčel jsem. Zabýváte se filologií, ach ach, krátce se zasmál, celý váš život jsou knihovny, takovou ženu vy jste nemohl pochopit. Buďte konkrétnější, řekl jsem. Nuno Meneses de Sequeira vstal, došel k oknu, maličko pootevřel okenice. Chtěl bych vás připravit o jednu iluzi, řekl, o vaši iluzi, že jste znal Marii do Carmo, znal jste jen fikci Marie do Carmo. Buďte konkrétnější, opakoval jsem. Dobře, usmál se Nuno Meneses de Sequeira, umím si představit,

co vám Maria do Carmo navykládala, plačtivý příběh o nešťastném dětství v New Yorku, otec republikán, který zahynul ve španělské občanské válce, dobře mě poslouchejte, vážený pane, já jsem nikdy v životě nebyl v New Yorku. Maria do Carmo je dcera z velice majetné rodiny, měla idylické dětství, když jsem ji před patnácti lety poznal, bylo jí dvacet sedm a byla to nejobletovanější žena v Lisabonu, vracel jsem se z diplomatické mise ve Španělsku a spojila nás láska k naší zemi. Láska k naší zemi, opakoval, nevím, jestli mi rozumíte. Záleží na tom, jaký smysl tomu slovu dáváte, řekl jsem. Nuno Meneses de Sequeira si narovnal uzel na kravatě, vytáhl z kapsy kapesník a nasadil otrávený a zároveň trpělivý výraz. Dobře mě poslouchejte, Maria do Carmo hrozně ráda hrávala jednu hru. Hrála ji celý život, vždycky jsme ji hráli, shodli jsme se na ní. Pohnul jsem rukou, jako bych mu chtěl zabránit, ale on pokračoval: nejspíš i vás zavedla na svou druhou stranu. V nějaké vzdálené místnosti odbily pendlovky. Pokud vás nezavedla na druhou stranu své druhé strany, řekl jsem. Nuno Meneses de Sequeira se znovu usmál, ohromné, řekl, jako by to byla věta samotné Marie do Carmo, taková hypotéza vás napadla jistě oprávněně, i když je to jen ješitná domněnka, věřte mi. V jeho pokorném hlase znělo pohrdání. Odmíchl jsem se s očima u země, s pohledem upřeným na koberec, byl to arraiolský koberec, temně modrý s šedivými pávy. mrzí mě, že mě nutíte vyslovit se jasněji, promluvil znovu Nuno Meneses de Sequeira, předpokládám, že máte rád Pessou. Mám ho velmi rád, připustil jsem. Pak jste rovněž nejspíš informován o překladech, které vycházejí v zahraničí. Co tím chcete říct?, zeptal jsem se. Nic zvláštního, řekl, jen to, že Maria do Carmo dostávala mnoho překladů ze zahraničí, rozumíte mi, že? Nerozumím vám, řekl jsem. Povězme, že mi nechcete rozumět, opravil mě Nuno Meneses de Sequeira, že mi raději nerozumíte, a já chápu, že raději nechápete, skutečnost je nepříjemná a vy dáváte přednost snům, prosím, neňte mne k podrobnostem, podrobnosti jsou vždycky tak vulgární, zůstaňme v obecné rovině.

Oknem k nám zalehl zvuk sirény, patrně nějaká loď vplouvala do přístavu, a náhle mne zaplavila nezřízená touha být jedním z cestujících na té lodi, vstoupit do přístavu neznámého města, které se jmenuje Lisabon, a mít za úkol zavolat neznámé ženě, abych jí sdělil, že vyšel nový překlad Fernanda Pessoy, ta žena se jmenuje Maria do Carmo, přijde do Bertrandova knihkupectví, bude na sobě mít žluté šaty, miluje fados a sefardská jídla, to všechno jsem už znal, ale ten cestující, kterým jsem byl a který se díval na Lisabon od palubního zábradlí, to ještě nezná a všechno pro něho bude nové a stejné. A to byla **saudade**, Maria do Carmo měla pravdu, nebylo to slovo, ale duchovní kategorie. Svým způsobem i ona byla rubem věci.

Nuno Meneses de Sequeira mne mlčky pozoroval, vypadal klidný a spokojený. Dnes je první den nového života Marie do Carmo, řekl jsem, měl byste jí alespoň poskytnout příměří. Neznatelně kývl hlavou, jako by souhlasil, jako by říkal právě to jsem vám chtěl navrhnout, a tak jsem řekl myslím, že náš rozhovor je u konce, zacinkal zvonečkem a do místnosti vešel sluha v proužkované vestě, Domingosi, pán odchází, sluha ustoupil stranou, aby mi dal ve dveřích přednost, ještě okamžik, řekl Nuno Meneses de Sequeira, tohle nechala Maria do Carmo pro vás. Podal mi dopis, který ležel v stříbrné misce na stolku vedle jeho křesla, vzal jsem ho a strčil do kapsy, když jsem stál ve dveřích, Nuno Meneses de Sequeira ještě jednou promluvil, je mi vás líto, řekl, naše pocity jsou vzájemné, řekl jsem, v odstínech se ale pravděpodobně liší. Sestoupil jsem po kamenném schodišti, vyšel jsem do dopoledního lisabonského světla, ulicí projížděl volný taxík, zamával jsem na něj.

V hotelu jsem otevřel dopis. Na bílém listu papíru bylo hůlkovým písmem napsáno slovo SEVER. Mimoděk jsem je mechanicky obrátil a tužkou jsem pak dolů připsal, také hůlkovými písmeny: REVES. Chvilí jsem uvažoval o tom dvojnásobném slově, které mohlo být španělské nebo francouzské, a mohlo znamenat **rub** i **sny**, mohlo mít dva naprosto rozdílné významy. Uvědomil jsem si, že nemám nejmenší chuť vrátit se do Madridu, nejlepší bude, když pošlu z Itálie šek a když napíšu do madridského hotelu, aby mi vrátili zavazadla, zavolať jsem do recepce a požádal jsem recepčního, aby se spojil s nějakou cestovní agenturou a obstaral mi na zítřek letenku, na společnosti nezáleží, první, která letí. Cože, už nás opouštíte?, řekl recepční, tak krátce jste tu ještě nepobyl. Kolik je hodin, zeptal jsem se. Mám na hodinkách čtvrt na pět, pane. Dobře, tak mě tedy vzbudte na večeři, řekl jsem, kolem deváté. Pomalu jsem se svlékl, zavřel jsem okenice, prostěradla příjemně chladila, znovu ke mě dolehl vzdálený hvizd sirény, zdušený polštářem, do něhož jsem zabořil tvář.

Možná že Maria do Carmo konečně doputovala na svou druhou stranu. Přál jsem jí, aby tam našla, co hledala, a napadlo mě, že to francouzské slovo a španělské slovo možná v jistém bodě splývají. Zdálo se, že ten bod je stejným perspektivním úběžníkem, jako když se narýsují perspektivní přímky obrazu, a v té chvíli siréna zaječela podruhé, loď dokončila přistávací manévr, pomalu jsem přešel po můstku a začal jsem míjet přístavní hráze, přístav byl úplně pustý, mola vytvářela perspektivní linie, které se sbíhaly v úběžníku obrazu, ten obraz byly Velázquezovy **Dvorní dámy**, postava v pozadí, do níž ústily linie hrází, měla ten zlomyslný a melancholický výraz, který mi utkvěl v paměti: a co na tom bylo nejlegračtější, ta postava byla Maria do Carmo ve svých žlutých šatech, říkal jsem jí už jsem pochopil, proč máš tenhle výraz, ty totiž vidíš rub obrazu, co je vlastně vidět z druhé strany? řekni mi to, počkej chvíli, hned se taky přijdu podívat. A vydal jsem se k tomu vzdálenému bodu. A v téže chvíli jsem se propadl do jiného snu.

přeložil Jiří Pelán

Umberto Eco: Tajemný plamen královny Loany

V novém románu *Tajemný plamen královny Loany* se Umberto Eco vrací především do doby svého dětství a dospívání. Protagonistou příběhu je šedesátiletý antikvář Yambo, který se probudí z kómatu s těžkou amnézií a jeho paměť tvoří jen citáty z literárních děl. Rozhodne se hledat své vlastní vzpomínky na půdě venkovského rodinného sídla v bednách se starými rodokapsy, komiksy (královna Loana je komiksová postava), gramofonovými deskami a starými školními sešity. Eco i v tomto díle plně rozvinul svou zálibu v intertextových citacích, zaměřil se však především na oblast takzvané triviální literatury, jíž věnoval studii *Nadčlověk pro masy*. Yambo, stejně jako Eco, dospíval v Itálii ve 30. a 40. letech minulého století. Byl jeho vysněným hrdinou hrabě Monte Christo, Sandokan, anebo Duce? *Tajemný plamen královny Loany* je román o citové výchově za fašismu. Vypráví o lidské odvaze i strachu, slabosti a síle, o ideologii, propagandě a cenzuře doby, při zmínce o níž Italové ztrátu paměti často alespoň předstírají. Yambo objevuje útržky svých vzpomínek a skládá z nich svůj vlastní život, pokouší se vytvořit svůj autoportrét. Eco-vypravěč přitom využívá narativní me-

tohu, jejíž účinek na čtenáře nazval ve svém eseji o Nervalově *Sylvii* „mlžný efekt“. Mlha je ostatně klíčovým slovem románu, při jehož četbě jen pozvolna rozhrnujeme závoje mlhy zapomnění a snového oparu, abychom v dálce zahlédli „tajemný plamen královny Loany“, který září v hlubině podvědomí každého z nás.

Umberto Eco: Tajemný plamen královny Loany

Ukázka ze 16. kapitoly, raná fáze překladu.

S Gragnolou jsme mluvivali o všem možném. Vyprávěl jsem mu své čtenářské zážitky a on o nich zaníceně debatoval: „Verne,“ říkal, „je lepší než Salgari, protože je vědeckej. Cyris Smith, jak vyrábí nitroglycerin, je opravdovější než ten Sandokan, co si rozdrápe hrudník vlastníma nehtama jen proto, že se zfamfrněl do jedny patnáctiletý husičky.“

„Sandokan se ti nelíbí?“ ptal jsem se ho.

„Podle mého to byl trochu fašista.“

Řekl jsem mu, že jsem četl De Amicisovo *Srdce* a on na to, ať ho zahodím, protože De Amicis byl fašista. „No jen si to vem,“ říkal, „všichni jsou proti chudákovi Frantimu, co pochází ze smůlovatý rodiny, a div se nepřetrhnou, aby se zalíbili tomu učiteli, fašistovi jednomu. Co se ti vypráví? O hodném Garronovi, což byl ližprdelka, o malé lombardské hlídce, co umře, protože jeden zatracenej králův úředník pošle dítě, aby se podívalo, jestli se blíží nepřítel, o sardským bubeníčkovi, kterýho v jeho věku pošlou dělat spojku do bitevní vřavy, a ten hnusák plukovník, když potom ten chudáček přijde o nohu, se na něj rozplácne s otevřenou náručí, aby ho třikrát políbil na srdce, což jsou teda věci, který se čerstvýmu mrzáčkovi nedělaj, a dokonce i plukovník piemontskýho královskýho vojska musel mít kapku zdravýho rozumu. Nebo o otci Corettim, co předával synkovi ruku ještě teplou od pohlazení toho řezníka krále. Ke zdi, ke zdi s ním! To De Amicis a jemu podobný proklestili cestu fašismu.“

Vysvětloval mi, kdo to byli Sokrates a Giordano Bruno. A taky Bakunin, což jsem moc dobře nechápal, kdo byl a co řekl. Vyprávěl mi o Campanellovi, Sarpim, Galileovi, kteří byli věznění nebo mučeni kněžími, protože chtěli šířit principy vědy, a někteří se museli podříznout, jako Ardigò, protože pánové a Vatikán jim chystali šibenici.

Jelikož jsem ve slovníku *Nuovissimo Melzi* četl heslo Hegel („něm. fil. *panteistické školy*“), zeptal jsem se ho, kdo to vlastně byl. „Hegel nebyl žádněj panteista a ten tvůj Melzi je ignorant. Panteista byl leda tak Giordano Bruno. Panteista tvrdí, že Bůh je všude, i v tom muším hovínku, co tady vidíš. Asi chápeš, co je to za satisfakci, bejt všude je jako nebejt nikde. Jenže pro Hegela musel bejt všude ne Bůh, ale Stát, tudíž to byl fašista.“

„Ale nežil před více než sto lety?“

„No a co je na tom? I Johanka z Arku, fašistka jako když vyšiješ. Fašisti existovali odjakživa. Už od časů. . . už od časů Boha. Vezmi si Boha. Fašista.“

„Copak ty nejsi ateista, který říká, že Bůh neexistuje?“

„Kdopak to povídal, don Cognasso, co všemu rozumí jako koza petrželi? Já věřím, že Bůh je, bohužel. Jenže je to fašista.“

„A proč je Bůh fašista?“

„Poslyš, ty seš moc mladej, abych ti mohl dělat přednášku z teologie. Vyjděme z toho, co znáš. Odříkej mi deset přikázání, když vás je v oratoři nutí učit nazpaměť.“

Odříkal jsem mu je. „Dobře,“ řekl, „a teď dávej pozor. Mezi těmahle desíti přikázáníma jsou čtyři, no jen si to vem, není jich víc než čtyři, který doporučujou správný věci – i když, ono i mezi nima,

no, pak se na ně podíváme. Nezabiješ, nepokradeš, neřekneš křivého svědectví a nepožádáš manželky bližního svého. To poslední je přikázání pro muže, kteří vědí, co je to čest, na jedny straně nedělej ze svejch kamarádů paroháče, a na druhý se snaž udržet rodinu, a to bych i bral, anarchie chce sice eliminovat taky rodinu, ale nemůžeme mít všechno hned ráz na ráz. Pokud jde o ostatní tři, souhlasím, ale to je pouhý minimum, který ti radí i zdravý rozum. I když, musíš všemu věřit jen napůl, všichni lžeme, třeba i za dobrým účelem, zatímco zabít, to ne, to se nesmí, nikdy.“

„Ani když tě král pošle do války?“

„No a v tom to celý vězí. Kněží říkají, že když tě král vyšle do války, tak můžeš, ba dokonce musíš zabíjet. Zodpovědný je stejně král. Takhle se ospravedlňuje válka, což je veliký svinstvo, hlavně když tě do ní vyslal Hlavoun. Koukej, přikázání neříkají, že můžeš zabíjet ve válce. Říkají nezabiješ, a basta fidli. Ale pak. . .“

„Pak?“

„Kouknem se na ostatní přikázání. Já jsem tvůj Bůh. Tohle není přikázání, jinak by jich bylo jedenáct. To je prolog. Ale pěkně vykutálený prolog. Snaž se to pochopit: Mojžíšovi se zjeví nějaký týpek, mimo jiný se dokonce ani nezjeví, je slyšet jen hlas přicházející kdoví odkud, a Mojžíš pak jde sdělit svému lidu, že přikázání se musej dodržovat, protože jsou od Boha. Ale kdo to říká, že jsou od Boha? Ten hlas: „Já jsem tvůj Bůh.“ A co když to nebyl on? Představ si, že tě zastavím na ulici, řeknu ti, že jsem strážník v civilu a že mi musíš dát deset lir pokuty, protože touhle ulicí se nesmí chodit. Ty seš mazanej a řekneš mi: A kdo mi zaručí, že seš strážník, možná seš jen člověk, co se živí taháním lidí za fusekli. Ukaž mi své papíry. Jenže Bůh dokáže Mojžíšovi, že je Bůh, tím, že mu to řekne a šmytec. Na začátku všeho je jedno falešný svědectví.“

„Ty si myslíš, že to nebyl Bůh, kdo dal Mojžíšovi přikázání?“

„Naopak, já věřím, že to byl právě Bůh. Jenom říkám, že použil švindl. Vždycky to tak dělá: musíš věřit slovu Bible, protože je inspirovaná Bohem, ale kdo to říká, že je inspirovaná Bohem? Bible. Vidíš, jak to skřípe? Ale pojďme dál. První přikázání říká, že nebudeš mít jiného boha kromě něj. Takže ten pán ti zakazuje myslet, co já vím, na Alláha, na Budhu a třeba i na Venuši – což, jen si to přiznejme, mít za bohyni takovouhle štabajznu, nebylo konec konců vůbec k zahození. Ale taky to znamená, že nesmíš věřit, vím já, ve filozofii, vědu, a připustit si myšlenku, že člověk pochází z opice. Jenom on, a dost. Tedka dávej pozor, protože všechny ostatní přikázání jsou fašistický, jsou udělaný tak, aby tě nutily přijmout společnost takovou, jaká je. Nezapomínej světit den sváteční. . . Co ty na to?“

„No, v podstatě ti nakazuje chodit v neděli na mši, co je na tom špatného?“

„Tohle ti říká don Cognasso, kterej, tak jako všichni kněží, nemá o bibli ani šajn. Probuď se! U primitivního kmene, jako byl ten, co si s ním Mojžíš chodil po špacírech, tohle znamenalo, že musíš dodržovat rituály, a rituály sloužej k ohlupování lidu, od lidskejch obětí po Hlavounovy shromáždění na piazza Venezia! A dál? Cti otce svého a matku svou? Mlč a neříkej mi, že je správný poslouchat rodiče, tohle je dobrý leda pro děcka, ty musej mít vedení. Cti otce a matku ale znamená respektuj názory starších, nevzpírej se tradici, nesnaž se měnit způsob života kmene. Jasný? Neřež králi hlavu, jak naopak pámbu káže – teda promiň – což se v podstatě musí, pokud je hlava, teda ta naše, na svém místě, a hlavně, pokud je ten král jako náš savojskej trpajzlík, kterej zradil svý vojsko a poslal vlastní důstojníky na smrt. Teď už chápeš, že dokonce ani nepokradeš, není tak nevinný přikázání, jak se zdá, protože přikazuje nasahat

na soukromý vlastnictví, který je toho, kdo zbohatnul tak, že okradl tebe. Ale to není všechno. Zbývají ještě tři přikázání. Co to znamená nedopustit se nečistých skutků? Různý donové Cognassové ti chtějí namluvit, že slouží jen k tomu, aby ti zabránilo vrtět tou věcí, co ti visí mezi nohama, jenže obtěžovat se s deskama zákonů jen kvůli nějakému honění ocasu mi vážně připadá jako plejtvání časem. Co si mám počít já? Jsem ztroskotanec, ta dobrá žena, má matka, mě nepřivedla na svět jako krasavce, navíc pajdám a žádná pořádná ženská se mě nikdy ani nedotkla. To mi chceš odepřít i tohle povyražení?“

V té době jsem věděl, jak se děti rodí, ale myslím, že jsem měl jen mlhavou představu o tom, co se děje předtím. O honění ocasu a jiných dotycích jsem slyšel mluvit své spolužáky, ale neodvážil jsem se to téma nějak prohloubit. Nechtěl jsem si ale před Gragnolou udělat ostudu. Mlčky jsem příkyvoval, celý zkrroušený.

„Bůh mohl říct, co já vím, můžeš píchat, ale jenom, abys dělal děti, hlavně proto, že tenkrát bylo na světě ještě strašně málo lidí. Ale tohle desatero neříká: Na jedny straně nesmíš toužit po manželce svého kamaráda a na druhý se nesmíš dopouštět nečistých skutků. Takže, kdy se vlastně píchá? No jakýpak copak, musíš udělat zákon, co se hodí celému světu, Římani nebyli žádný Bůh, ale když udělali zákony, bylo to něco, co funguje ještě dneska, a Bůh si po tobě mrskne desaterem, který ti neříká ani ty nejdůležitější věci? Ty namítneš: ano, ale zákaz nečistých skutků jen zakazuje píchat mimo manželství. Seš si jistě, že to tak vážně je? Co byly nečistý skutky pro židy? Ti měli nesmírně přísný zákony, tak příkladně nesměli jíst vepřový, a ani býky zabít jistým způsobem a, jak mi bylo řečeno, ani mořský ráčky. Takže nečistý skutky jsou veškerý věci, co jsou zakázaný mocí. Stačí si je vymyslet, Hlavoun považoval za nečistý, když se mluvilo špatně o fašismu a posílal tě do pohraničí. Bylo nečistý bejt svobodnej a platila se daň z celibátu. Bylo nečistý mávat rudou vlajkou. Atakdále, atakdále, atakdále. A teď se dostáváme k poslednímu přikázání, že nebudeš dychtit po majetku druhých. Ale položil sis někdy otázku k čemu tohle přikázání, když už máme nepokradeš? Když toužíš po kole, jako má tvůj kamarád, dopustil ses hříchu? Ne, pokud mu ho neukradneš. Don Cognasso ti poví, že tohle přikázání zakazuje závist, což je určitě ošklivá věc. Ale ona existuje zlá závist, ta, že když má tvůj kamarád kolo a ty ho nemáš, chtěl bys, aby si při jízdě z kopce srazil vaz, a pak je tu dobrá závist, a to když i ty chceš mít takový kolo a pustíš se do práce jako šílenec, aby sis ho pak mohl koupit, třeba i z druhý ruky, a tahleta dobrá závist žene tenhle svět dopředu. A pak existuje ještě jedna závist, a to je závist spravedlivá, to, že se nemůžeš smířit s tím, že někdo má všechno a jsou lidi, co umírají hlady. A když pocítíš tuhle pěknou závist, což je socialistická závist, přičiníš se, abys vytvořil svět, ve kterým je bohatství líp rozdělovaný. Ale právě tohleto ti přikázání zakazuje: nechtěj víc, než máš, respektuj řád vlastnictví. V tomhle světě jsou ti, kdo mají dvě pole obilí jen díky tomu, že je zdědili, a ti, kdo na nich ořou za kus žvance, a ten, kdo oře, nesmí toužit po pánově poli, jinak se stát zhroutlí a máme tu revoluci. Desátý přikázání zakazuje revoluci. Takže, chlapče můj drahej, nezabíjej a neokrádej chudáky jako seš sám, ale klidně chtěj věci, co ti jiní sebrali. Tohle je světlo budoucnosti, a proto jsou naši soudruzi tam nahoře v horách, aby vyřídili Hlavouna, kterej se dostal k moci za peníze pozemkovejch vlastníků, a sasíky toho Hitlera, kterej chtěl dobýt svět, aby Krupp, co vyrábí ty dlouhatanánský Berty, mohl prodávat víc kanonů. Ale co ty, co ty z toho všeho vůbec pochopíš, když tě odmalička nutili biflovat přísahám, že budu poslouchat Duceho rozkazy?“

„Ba ne, já to chápu, i když ne všechno.“

„No tak doufejme.“

Tu noc se mi zdálo o Duceovi.

přeložila Alice Flemrová

Giuseppe Gioacchino Belli: Římské sonety

Říman Giuseppe Gioacchino Belli (7. 9. 1791 Řím – 21. 12. 1863 tamtéž) je spolu s Miláňanem Carlem Portou vrcholným představitelem italské nářeční poezie; je však nesporně také jedním neoriginálnějších básníků první poloviny 19. století v celoevropském kontextu. Jeho hlavním dílem je obrovitý soubor 2281 sonetů napsaných v *romanesku* (římském dialektu), který skládá jedinečný obraz Říma z doby ponapoleonské restaurace.

Belliho ideové postoje se formovaly už v dětství. Za efemérní římské republiky 1798 a následující francouzské vlády byl Belliho rodičům, věrným papeži, dočasně zkonfiskován majetek (matka odvezla děti k příbuzným do Neapole). Tyto rané vzpomínky nepochybně podmínily pozdější Belliho zásadní odpor k jakýmkoli revolučním řešením a k „fanatickým snům o lživé rovnosti“. Za Pia VII. byl Belliho otec Gaudenzio odměněn za svou loajalitu výnosným úřadem v celní správě přístavu Civitavecchia; rodinný blahobyt znásobily i jeho úspěšné obchody se zámořím. Když však otec nečekaně zemřel jako oběť epidemie (1802), matka se s dětmi přestěhovala do Říma a rodina se propadla do bídy; po matčině smrti (1807) se tři osiřelých sourozenců ujal strýc Vincenzo. Z této trpké zkušenosti zřejmě pramení Belliho historický pesimismus a přesvědčení, že okolnosti jsou vždy silnější než lidská vůle.

Belli po matčině smrti pracoval jako účetní (nejprve ve šlechtické rodině, pak v napoleonské státní správě), dočasně vykonával funkci sekretáře knížete Poniatowského, po propuštění žil v klášteře kapucínů na Piazza Barberini. Z této doby pocházejí také jeho první – dosud nepříliš původní a italsky psané – básnické pokusy: 3 zpěvy v tercínách *La pestilenza stata in Firenze l'anno di nostra salute 1348* (napsáno 1810-13, vyd. 1816, Mor ve Florencii L. P. 1348), berniovské oktávy *La morte della Morte* (1810, Smrt Smrti), dantovsko-montiovská vize *Trionfo della Croce* (1813, Triumf kříže) či věnec sonetů na dané téma *Proverbiade* (1813-15, Proverbiáda). Nejživějším textem z této doby je jeho Autobiografia (1811), v níž vypsál události svého života do tohoto data.

Od roku 1813 byl sekretářem protinapoleonsky orientované *Accademia tiberina*. Zde poznal vdovu Marii Contiovou, o 13 let starší, s níž se 1816 oženil. Zajištěn výhodným sňatkem, mohl konečně cestovat (1817 Rovigo, Benátky, Ferrara, 1820-22 Marky a Umbrie): zvláštní význam pro něho měl pobyt v Miláně 1828, kde poznal poezii Portovu, jež znamenala zásadní impuls pro jeho nářeční tvorbu. 1821 se setkal s 20letou markýzou Vincenzou Robertiovou; vášnivý, byť platonický vztah trval do jejího sňatku 1828 (napsal pro ni 1822-25 *Canzoniere amoroso*, Milostný zpěvník). Nářeční sonety začal psát roku 1828, ve svých 37 letech.

Po smrti Contiové (1837) se Belli uzavřel do sebe, narůstaly v něm náboženské skrupule a začal se bát vlastního díla. 1852-53 přijal místo cenzora dohlížejícího na „politickou morálku“ (negativně posoudil z tohoto hlediska např. Shakespearova *Macbetha*, Rossiniho *Mojžíše* či Verdiho *Rigoletta*). Před smrtí svěřil svému příteli abbému Tizzanimu rukopis sonetů, aby jej spálil (Tizzani mu v tom nevyhověl).

Zmíněný soubor sonetů v římském dialektu (přes 30 000 veršů), Belliho vrcholné dílo, vznikalo nepřetržitě v letech 1828-47 (sonety jsou datovány). V úhrnu jsou tyto sonety skutečnou římskou „lidskou komedií“, ale zároveň i theatrum mundi, jehož běh je věčně stejný. Postavou tohoto dramatu je i necitelný Bůh, který zavřel ráj na zámek a na posledním soudu si rozdělí svět s ďáblem; jeho protagonistou je však především papež (Řehoř XVI.), ctižádostivý byrokrat, který ve jménu tohoto výsměšného Boha vládne falešně pompě a reálné bídě. Další sonety črtají obraz římského kléru a šlechty, největší plochu však zaujímají nejnižší vrstvy. Belli je líčí se solidaritou, jež je v literatuře té doby zcela ojedinělá, má význačný smysl pro tragiku sociální bezvýchodnosti i pro bezděčnou komiku, pramenící z plebejské prostoduchosti, pověřivosti i schopnosti životní improvizace. Zachycuje nicméně i nebezpečnou tupost a bigotnost římské lúzy a asociální dno, kde je cit slabostí a kde je základním instinktem pud sebezáchovy.

Za Belliho života vyšel s jeho souhlasem pouze jediný sonet, první dílčí (silně cenzurované) vydání pořídil posmrtně jeho syn Ciro se spolupracovníky (Poesie inedite, 1865-66, 4 sv., Nevydané básně). Už 1831 však Belli načrtl pozoruhodnou předmluvu, v níž uvádí, že jeho hlavní ctižádostí bylo neosobně zdokumentovat život římské spodiny: formuluje tu de facto veristickou estetiku „sociálního dokumentu“, zároveň je však zřejmé, že si touto formulací chce opatřit určité alibi.

Naše ukázky, které nutně přinášejí pouze několik drobných detailů z Belliho monumentální fresky, jsou vybrány z vydání G. G. Belli, I sonetti, 4 sv., a cura di Maria Teresa Lanza, Milano, Feltrinelli 1965. Za názvem uvádíme číslo označující jejich místo v celém souboru.

Jiří Pelán

Stvoření světa (165)

Když za zvuku nebeských pozounů
Bůh hnětl těsto z velmi jemné moučky,
chtěl mít svět zelený a kulaťoučký,
zkrátka něco na způsob melounu.

Tak stvořil slunce, měsíc, glóbus, na sta
hvězdiček; a pak celý ptačí rod,
hovada zemská, ryby v hloubi vod;
zasadil stromy, načež řekl: „Basta!“

A ještě něco: stvořil po řadě
Adama s Evou; těm dal poručení
netrhat jabka v rajské zahradě.

Jen do nich kousli, hlasem, z něž jde strach,
pak zařval od plic: „Příští pokolení!
Už je to tady. . . Máte po ptákách!“

(Terni, 4. října 1831)

Kain (180)

Bratrovrah, jistě, nemám námitek,
vím, kdo byl Kain, nač mi to připomínat?
Jen povídám, že někdy láhev vína
stačí, a je z vás pěkný dobytek.

Známe to: chytil klacek a pak mázl
chudáčka bratra rovnou přes hlavu.
Lumpárna, pane! Říkám po právu:
takhle se chová buran nebo grázl.

Jenomže: od neděle do neděle
koukat, jak Bůh vám plive na jabka
a směje se na Ábelovo tele,

to musí chlapu jako vy a já
nakonec řádně pohnout žlučí v těle:
a potom bác! a teče červená!

(Terni, 6. října 1831)

Průvodce bez práce (447)

Dělej, co dělej, je to mizérie.
Bídou se člověk moc rád nechlubí.
Co jsem vás odvez do Ninf' Argerie,¹
neměl jsem, *musjé*, pranic do huby.

Vidět můj kutloch, přešel by vás smích!
Od listopadu do svatého Jiří
tam prší, fouká, taky padá sníh:
jo, milostpane, jako na Sibiři!

I fráter šel by o dům radši dál!
Mít matraci tak aspoň, měkkou, rovnou,
ne pytel brambor! Co bych povídal!

V Paláci jsem byl stokrát, škoda slov! No,
jestlipak víte, *musjé*, co mi dal
náš Svatý otec? Řeknu vám to: hovno.

(V Osterii del Fosso, 13. listopadu 1832)

Holka a chlapec (485)

No ne! To je mi ale zákazník!
To je mi kunčoft! Hned mám laskominy!
Ten salám zase odnes do kantýny
a běž si sednout zpátky na nočníček!

Do školy, alou! Pro Kristovy rány,
viděl kdy někdo takového spratka?
Jestli ses, prcku, vlámal do prasátka,
tamhle máš bábu: běž si pro kaštany!

Odkdypak blechy kašlou? Tenhle klacek –
viděl to svět? – si na mě zuby brousí!
Mazej, než slízneš pořádných pár facek!

On mě chce šoustat! Lidi, řekněte!
K tomu jsou třeba takovýhle fousy,
ne myš, co sedí krávě na hřbetě!

(Řím, 25. listopadu 1832)

¹Nymfeum zvané chrám nymfy Egerie na via Appia. (Pozn. G. G. Belliho.)

Mámin porod (577)

„Babičko, teď když máma porodila,
chci se vás zeptat – vy mi odpovíte:
čímpak to je, že žena čeká dítě?“
„To z manželova dechu, moje milá.“

„A odkud z mámy vyšlo?“ – „Z kolene.“
„A co to potom² – můžete mi říci –,
pro co jsme Panně zapálili svíci?“
„Těž batolátko, nedonošené.“

„Rodí i muži?“ – „Někdy to tak bývá.“
„Jedna prý porodila vlčátko
a jiná potom nebyla už živá.“

„Ba, stane se.“ – „A proč tak zakrátko?“
„To z námahy, a když je žena křivá.“
„Já se tak těším na své děťátko!“

(Řím, 8. prosince 1832)

Práce (840)

Nechci nic dělat; dnes ne, zítra zas ne.
Když už jsem tady, tak to nějak přečkám;
práce mi ale nevoní – a tečka.
Nevím, co na tom ještě není jasné.

Sotva se vleču, když jsou prázdné hrnce.
Jak se však najím, jak si hrdlo svlažím,
jen po jediném doopravdy bažím:
spát na zídce, na kterou praží slunce.

Ach, kdyby práce byla vskutku sladká,
kněžouři všichni chtěli by tu jundu
a šli by po ní jak vlk po jehňátkách.

Copak má někdo v ráji mozoly?
Světice si tam líně škrábou frndu
a svatí – ti se drbou na koulích.

(Řím, 30. ledna 1833)

Papežův smích (1348)

Papež se směje? Špatná novina!
Jeho lid nejspíš brzo plakat bude!
Smích toho laskavého otčima
je věčně stejný pro malé a chudé.

Ty škrabošky, co nosí tiáru,
jsou jako kaštan: jejich skořepina
je pěkná, uvnitř jsou však bez tvaru,
zkažené, zpouchlé, samá plesnivina.

Papež se šklebí? Bože, zbav nás hříchů!
Tím spíš, že v těchhle časech, příteli,
opravdu nemá žádný důvod k smíchu!

²Placenta.

Pozor, ať brzo neprotáhnem huby!
Zlá předzvěst, když jsou páni veselí!
Ten, kdo se směje, vždycky cení zuby.

(17. listopadu 1834)

Chudá rodina (1677)

Klid, děti moje, klid, jen žádný strach,
a buďte tiše, táta brzo přijde.
Ach, matko Boží, pomoz mi v mé bídě,
nenechávej nás v těchhle trampotách!

Mí drobečkové, neplačte mi tady,
netrapte mámu, už to nesnese;
táta hned přijde, něco přinese,
budem mít chleba, neumřeme hlady.

Mám vás tak ráda, světýlka mých očí!
Co říkáš, Peppe? Z tmy jsi vyděšený?
Došel nám olej, copak si mám počít?

Proč fňukáš, Lallo, ty má naděje?
Že je ti zima? Jdi dál od té stěny,
pojď za maminkou, ať tě zahřeje.

(25. září 1835)

Nástupnictví (1696)

Papež, náměstek Boží a náš Pán,
je věčný jako Otec na výsosti.
On neumírá; zemi odevzdán
je pouze uzlík masa, šlach a kostí.

Neb jeho *corpus*, vládu vzdávaje,
tu nechá duši, skrytou v hnusné slupce:
do pekla nejde, ani do ráje,
anobřž vstoupí rovnou do nástupce.

Žaludek, vlasy, ruce, holeně,
nos, uši, mozek – vše se mění rázem;
leč papež trvá – věčně, neměnně.

A proto také lidské tělo těch,
kdo vstoupí na trůn Petrův, spadne na zem
bez duše, braši: je v něm pouhý dech.

(4. října 1835)

Opilý posluha (2031)

Tak copak, máme nakoupeno zase,
zase už máme cvrčky v kokosu?
Mlč, vždyť to vidím: dal sis do nosu
a teď jsi, chlapče, ožralý jak prase!

Tos musel dlouho koukat do sklínky!
Že jednu? Kuš! To ti tak někdo věří!
Viděla jsem, když stál jsi vedle dveří,
jak se ti, zlato, kácej holínky!

Běž pěkně domů, a řekni své mámě,
té herdekbabě, chlape bláznivý,
že s opilci se tady nebabráme.

Co, ještě mručíš? Hochu, dej si pozor,
nebo tě kopnu, že se podivíš!
Jenže ty máš už na prdeli mozol.

(16. prosince 1844)

Suplika k papeži (394)

Otče Řehoři, nebuď jelimánek:
probudte ho už, vždyť s ním není řeč!
Copak ti nedal svatý Pavel meč
a svatý Petr dva klíče a zámek?

Rozežeň tyhle drzé partaje,
dej ránu z děla, vyřkni anatéma,
ať vezmou pěkně nohy na ramena,
a zabouchni jim vrata do ráje!

Sekni je, vyceň zuby, zvedni hlavu,
vyobcuj je, ty arcilotříky,
a mršiny dej červům za potravu!

Do pekla s nimi, pro Ježíše Krista!
Budou se hned třást jako osiky,
jak palác Colonnů – to dozajista!

Zahájení konkláve (93)

Odpustí dluhy, zruší zástavy,
vypustí lapky ze žalárních kotců,
dopřeje lidem trochu zábavy.

A za pár týdnů spadne závora
a bude z něj – jak ze všech Svatých Otců –
Bůh mi to odpust', pěkná potvora!

Papež jako muž (1563)

Ve Vatikánu je prý zahrádka,
v ní háječek a v hájku letohrádek,
a v letohrádku stín a svěží chládek,
rosolka, víno, měkká lehátka.

Za skříní, jak mi bylo povédáno,
jsou potom dvířka, tuze maličká,
a od těch dvířek vede chodbička
až do čtvrti, kde bydlí Ghitanino.

Ghitanino má pěknou ženušku: je
nadmíru zbožná a moc oddaná
tomu, kdo váže a též rozvazuje.

A dost! Už jsem řek více, než se sluší,
a líp je držet hubu. Propána,
vždyť tadyhle i stěny mají uši!

Papež Sixtus (1183)

Ze všech těch, kteří kdysi přišli k místu
náměstka Krista, jako největší
prudás, před kterým nebyl v bezpečí
snad vůbec nikdo, proslul papež Sixtus.

Bil každého, kdo k němu přišel blíž,
sápal se na něj, jenom co ho zvěřil,
ba ani Krista Pána neušetřil:
sekyrou rozťal zkrvavený kříž.

Buď Bohu chvála: papež Sixtus zmizel
a žádný další blázen, buď jak buď,
už nezpůsobí církvi tuhle svízel.

Neboť sotva – a to je naše štěstí –
se najde papež, který by měl chuť
dát si od lidí říkat Sixtus Šestý.

Svatý rok (423)

A je to tady, sláva, nad níž není:
Svatý rok! Meo, zpívejme Te Deum:
už vyhlásil náš papež jubileum
s odpuštěním pro všechny, kdo jsou křtění.

Kdos letos hřešil, náramnou máš kliku,
odpustky smažou každou tvoji vinu.
Stačí, když nejsi z ráce jakobínů,
Židů a jiných hnusných bezbožníků.

Z očistce se už hrnou houfy duší;
co se tkne pekla, žádnou obavu:
však víme, že čert letos hubu suší.

Odríkej v sedmi chrámech modlitbičku,
hrst popela si nasyp na hlavu –
a v rajské bráně staneš za chvíličku!

Pius Osmý (11)

Že zvolili nám ale papeže!
Vypadá, hrome, jako talmudista!
Budou s ním strašit děti dozajista:
Až přijde bubák, tak vám nařeže!

Šilhá, vrávorá jako motovidlo;
tvář bezzubá a plná lišeje;
příbuzní mají málo naděje,
že opatří jim ještě dobré bydlo!

Vidíš ten zjev, co za zdmi Vatikánu
má zastupovat Krista? Mátohu,
vyfutrovanou masem do salámů?

Dobře to řekla zlatníkova služka,
když viděla ho v Svatém Petru: „Hu!
To má být papež? Takováhle suška!“

Pomoc a rada (2104)

Rozumím. . . baže. . . lidi jsou holt lidi. . .
jenže. . . víš sám. . . ale co mě se týká. . .
já koneckonců. . . zkrátka, jak se říká. . .
jde vždycky o to, jak to člověk vidí.

Máš svatou pravdu. . . není všechno zlato. . .
já říkám jedno. . . rozum do hrsti. . .
nikdy ne zhurta. . . pěkně po srsti. . .
a kdyby. . . tak co. . . inu, kašlat na to!

Ba. . . pro mě za mě. . . chci ti zkrátka říci,
jen bez obav. . . nač fňukat. . . to snad ne.
Přátelům. . . znáš mě. . . vždycky k dispozici.

Jsem při tobě. . . nikdo mě nedonutí. . .
a věř mi. . . však to nějak dopadne.
Na mě je, hochu, vždycky spolehnutí.

(Duben 1846)

Vězení svatého Petra (901)

Nejlepší, co na Campo Vaccino
udělali za Neronovy vlády,
byl kapitolský žalář; všichni tady
prý hovořili čistou latinou.

To místo nazývali Mammerdinem.
A nevěříte-li mně, troubovi,
ať vám to všechno řádně vypoví
ten advokát, co se tam hrabe v hlíně.

Tam taky šoupli – to mi prosím věřte –
svatého Petra; věc to přeostudná!
A potom v Nových vězeních byl ještě.

Je dílo jeho rukou tahle studna,
co je v ní pořád, za sucha i deště,
dost vody a co nikdy není u dna.

Dávný papež (525)

Papež jak svatý Řehoř dnes už není,
ten uměl mluvit tyrkysky i řecky,
každické víno poznal v okamžení
a duše v pekle spočítal si všecky.

Vyléčil neduh kdekterého oudu,
rozeznal vejce, ve kterém je kuře,
předvídal déšť a každý výrok soudu,
věděl, kdo skončí dobře a kdo hůře.

Sesílal svrab a žízeň za sucha,
znal tajemství poslední zpovědnice,
věk, co má jaká římská starucha.

A tyhle kumštíky a ještě více
mu našeptával denně do ucha,
hádejte, kdo? . . . Ba, jedna holubice!

Kacířství (1569)

Jakýsi zednář šíří tuhle věc:
že svatý Řehoř divy konající
byl větší taškář nežli učenec.

Prý aby přilákal svou holubici
– tvrdí ten hnusný pekla zplozenec –,
do ucha si vždy sypal kukuřici.

Papežka Jana (278)

Nespokojila se ta ženská s málem!
Zástěru svlíkla, na vojnu se dala,
a potom knězem, prelátem se stala,
pak biskupem, nakonec kardinálem.

Když mužský papež pěkně skončil v Pánu
(někteří tvrdí, že ho otrávil),
vybrali ji, a hned ji posadili
na svatý stolec v slavném Lateránu.

Vyplave i to, co je dlouho skryté:
přišla vám na ni chvílka přetěžká
a na tom stolci porodila dítě.

A od té doby je tam dodneška
i křeslo s dírou: tou si ověříte,
zda je to papež nebo papežka.

přeložil Jiří Pelán

Alice Flemrová

Narozena 26.2.1970 v Praze, asistentka Ústavu románských studií, specializace italská literatura, odborné zaměření vývoj italského románu v 1. polovině 20. století, italský modernismus, humoristé italského Ottocenta a Novecenta, italská narrativa od osmdesátých let 20. století po současnost.

1997

Flemrová, Alice: *Italo Svevo a jeho literární postava* [monografie], 1. vyd. Praha: Pražská imaginace; 1997, 142 s. ISBN 80-7110-170-2

1998

Flemrová, Alice [autor spřeklady]: *Na houpačce antipatií* (The swing of antipathy); 1. vyd. 1998, Malá řada. Praha: VOLVOX GLOBATOR; 75 s. Cantoni, Alberto L'altalena delle antipatie ISBN 80-7207-167-X

Flemrová, Alice: *O humoru* (About humour); In: Svět literatury. 1998, č. 16, s. 95-111 *Anotace: O humoru.* (O humoru.)

2000

Flemrová, Alice [autor překlady]: *City* (City); 1. vyd. 2000, Medusa. Praha: VOLVOX GLOBATOR; 319 s. Baricco, Alessandro City ISBN 80-7207-365-6

2001

Flemrová, Alice [autor doslovu]: *Doslov* (Epilogue) editor: Baricco, A.; In: *Oceán moře*. 1. vyd. 2001. Praha: Eminent; s. 213-221. ISBN 80-7281-057-X

Flemrová, Alice: *Hrad zkřížených osudů*; In: *Lidové noviny*. 2001, roč. 14, č. 14. 7. 2001. ISSN 0862-5921

Flemrová, Alice - Lázňovská, Miloslava [autor překladu]: *Oceán moře* (Ocean sea); 1. vyd. 2001. Praha: Eminent; 222 s. Baricco, Alessandro *Oceano mare* ISBN 80-7281-057-X Anotace: *Oceán moře*. (Ocean sea.)

2002

Flemrová, Alice: *Mezi snem a realitou* (Between the dream and the reality); In: *Lidové noviny*. 2002, č. 16. 3. 2002. ISSN 0862-5921 Anotace: *Literární kritika*. (A literary criticism.)

Flemrová, Alice [autor překladu]: *Tvar vody* (The form of water); 1. vyd. 2002. Praha - Litomyšl: Paseka; 144 s. Camilleri, Andrea *La forma dell'acqua* ISBN 80-7185-534-0 Anotace: *Detektivní román*. (A detective novel.)

Flemrová, Alice: *Výchova románu v Čechách (Problémy a tendence české prózy devadesátých let)* (Education of novel in the Czech Republic); In: *Souvislosti*. 2002, roč. 13, č. 1, s. 178-188. ISSN 0862-6928 Anotace: *Výchova románu v Čechách*. (Education of novel in the Czech Republic.)

2003

Flemrová, Alice [autor překladu]: *Časokokan*; 1. vyd. 2003, Kamikaze. Praha: Havran; 320 s. ISBN 80-86515-29-X. Anotace: *Román*.

Flemrová, Alice [autor překladu]: *Hrady hněvu*; 1. vyd. 2003. Praha: Eminent; 240 s. ISBN 80-7281-124-X. Anotace: *Román*.

Flemrová, Alice [autor překladu]: *Veselý Bůh Stefano Benni*; In: *Časokokan*. 1. vyd. 2003, Kamikaze. Praha: Havran; s. 314-319. ISBN 80-86515-29-X. Anotace: *Román*.

Flemrová, Alice: *Zajatci psaného slova* (Prisoners of Written Word); In: *Lidové noviny*. 2003, roč. 16, č. 1. 11. 2003. ISSN 0862-5921. Anotace: *Recenze českého překladu italského románu Sebastiana Vassalliho Nespočet*. (A review of the Czech translation of an Italian novel by Sebastiano Vassalli.)

Jiří Pelán

Narozen 19. 7. 1950 v Českém Krumlově, vysokoškolský pedagog, romanista, překladatel z francouzštiny a italštiny

Po maturitě na Střední všeobecně vzdělávací škole v Českém Krumlově studoval francouzštinu, italštinu a srovnávací literatury na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy; 1974 získal titul PhDr. V letech 1975-91 byl zaměstnán v nakladatelství Odeon, do roku 1990 jako redaktor teoreticko-naukových edic (ARS, Slovníky spisovatelů, Estetická knihovna, Český překlad, Eseje aj.), 1990-91 byl šéfredaktorem. V roce 1991 přešel jako odborný asistent na Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy, kde vede oddělení italinistiky Ústavu románských studií a přednáší italskou literaturu. Orientuje se zejména na italskou a francouzskou literaturu 19. a

20. století, ale publikoval i práce medievalistického charakteru, příspěvky k teorii a historii překladu a k historii literární vědy. Usiluje o skloubení odborné činnosti s popularizací italské a francouzské kultury v českém prostředí a naopak, jak o tom svědčí řada jeho knižních překladů. Překládá v širokém záběru klasickou i současnou prózu, poezii, drama i odborné texty z italštiny a francouzštiny, příležitostně z němčiny a za jazykové spolupráce i z dalších jazyků, překlady doprovází i odbornými studii. Ze staré češtiny přeložil *Legendu o svaté Kateřině* (Praha, Odeon 1983) a s francouzským básníkem Y. Bergeretem překládá českou poezii do francouzštiny (básně V. Holana, J. Skácela). Vydal dvě samostatné publikace: *Kapitoly z francouzské a italské literatury* (Praha, Torst 2000) a *Bohumil Hrabal: pokus o portrét* (Praha, Torst 2002).

V posledním pětiletí se zúčastnil řady mezinárodních konferencí, přednášel na zahraničních univerzitách (Saarbrücken, Udine, Siena), podílel se na kolektivních pracích (*Bibliografia generale della lingua e letteratura italiana*, Slovník spisovatelů francouzského jazyka, komparatistický sborník *Kultura a místo*) a publikoval v domácích i zahraničních časopisech (Svět literatury, Česká literatura, Hudební věda, Souvislosti, Opera romanica, Kritika a kontext, Il Testo aj.). V současné době pracuje na Slovníku italských spisovatelů. Je držitelem francouzského státního vyznamenání Chevalier dans l'Ordre des Arts et des Lettres a italského státního vyznamenání Ordine al Merito della Repubblica italiana (1999); z poslední doby také Ceny Josefa Jungmanna (1997), Ceny Magnesia litera (2002) a státní ceny za překladatelské dílo (2002).

Překlady z francouzštiny:

Baudelaire, Charles: *Cesta* (Le voyage; in: *Čas je hráč*, Praha, Československý spisovatel 1985)

Beckett, Samuel: *Básně* (Poèmes; BB, Praha, Triáda 1999)

Bonnefoy, Yves: *O pohybu a nehybnosti Jámy / Psaný kámen* (Du mouvement et de l'immobilité de Douve / Pierre écrite; BB, Praha, Torst 1996)

Hugo, Victor: *Beru si slovo* (VB; Praha, Odeon 1985, + Kamil Bednář, Viktor Dyk, Ladislav Fikar, Gustav Franci, Svatopluk Kadlec, Petr Kopta, Vladimír Mikeš, Jiří Pechar, Jindřich Pokorný, Ivan Slavík, Jiří Taufer, Jiří Valja, Miroslav Vlček)

Jaccottet, Philippe: *Myšlenky pod mraky a jiné básně* (VB, Praha, Torst 1997, + Jiří Pechar)

La Fontaine, Jean de: *Bajky* (Fables; VB, Praha, Odeon 1983)

Mallarmé, Stéphane: *Faunovo odpoledne a jiné básně* (VB, Praha, Svoboda 1996, + František Hrubín, Jiří Pechar)

Marivaux, Pierre de: *Dvojitá nestálost* (Double inconstance; D, premiéra i tisk Praha, Národní divadlo 1994)

Nerval, Gérard de: *Příběh o Královně jitra a Sulajmánovi, knížeti duchů* (Histoire de la reine du Matin et de Soliman, prince des génies; N, Praha, Trigon 1996)

Píseň o Rolandovi (La Chanson de Roland; B, Praha, Odeon 1987)

Queneau, Raymond: *Modré květy* (Les fleurs bleues; R, Praha, Práce 1992)

Reverdy, Pierre: *Palubní deník* (Le gant de crin / Le livre de mon bord / En vrac; výběr z aforismů, Praha, Odeon 1989)

Vian, Boris: *Mravenci* (Les fourmis; PP, Praha, Volvox Globator 1994, + Patrik Ouředník)

Překlady z italštiny:

Calvino, Italo: *Když jedné zimní noci cestující* (Se una notte d'inverno un viaggiatore; R, Praha, Mladá fronta 1998)

Colonna, Vittoria: *Sladká hořkost* (Le rime di Vittoria Colonna; VB, Praha, Odeon 1976)

Dossi, Carlo: *Lásky* (Autodiagnosi quotidiana, Amori; VP, Praha, Odeon 1990)

Savinio, Alberto: *Tragédie dětství / Dětství Nivasia Dolcemara* (Tragedia dell'infanzia / L'infanzia di Nivasio Dolcemare; RR, Praha, Aurora 1998)

Tomasi di Lampedusa, Giuseppe: *Ligeia a jiné prózy* (I racconti; PP, Praha, Odeon 1989)

Ungaretti, Giuseppe: *Život člověka* (La vita d'un uomo; BB, Praha, Odeon 1988)

Překlady z němčiny:

Curtius, Ernst Robert: *Evropská literatura a latinský středověk* (Europäische Literatur und lateinisches Mittelalter; monografie, Praha, Triáda 1998, + Jiří Stromšík, Irena Zachová)

Překlady z novořečtiny:

Kavafis, Konstantinos: *Nebezpečné touhy* (Piimata; VB, Praha, Mladá fronta 1997, + Růžena Dostálová)

Překlady z portugalštiny:

Vicente, Gil: *Moralita o pekelné lodi* (Barca do Inferno; D, premiéra i tisk Brno, Centrum experimentálního divadla 1995, + Vlasta Dufková)

Viz <http://romanistika.ff.cuni.cz/it/Ucitele/Pelan/Pelan.html> a <http://www.obecprekladatelů.cz/P/PelanJiri.htm>.

Praníř překladatelů

Po delší odmlce je tu několik úlovek ze sítě internetu, tak jak je zaznamenali uživatelé serveru www.okoun.cz.

Case Momentálně čtu jednu z nejhůř přeložených knih, co jsem kdy potkal. Ne-li vůbec nejhorší. Spolehlivě totiž po pár stránkách trumfla i *Nástup temné síly* od Baronetu. *Scott Adams: Dilbert a jeho principy*, vydalo nakladatelství Pragma, 1998, překlad Jelena Žlábková.

Je to skutečně síla. Řada vět je v podstatě v angličtině, jen s tím rozdílem, že jsou sestavené z českých slov. A ty nejzjevnější rozdíly ve stavbě vět obou jazyků jsou trochu vyhlazeny. A i v těch lepších případech věty stejně tak nějak působí kostrbatě a podivně nečesky. Otrocké překládání „you're“ jako „jsi/jste“ je na denním pořádku, co na tom, že v češtině by ho ta věta vůbec nevyžadovala. Oblíbené „mít sex s. . .“ už ani nepočítám, to se už stejně rozšířilo do běžné češtiny. Pokud někdo na výtku, které nerozumí, reaguje otázkou „Tak?“, nějak za ní podvědomě tuším anglické „So?“. Taktéž za větou „Zůstaň vzadu, mám kompas!“ jeden celkem tuší anglické „Stand back, I've got a compass!“

Poměrně často autor rád používá vtipné (nebo ‚vtipné‘) metafory a řada z nich obsahuje narážky na čivavy. To slovo jsem zatím vždy viděl psát buď mezinárodně „chihuahua“, nebo česky „čivava“. Překladatelka si tu razí vlastní cestu a hrdinně tvoří psy „chihuahua“. Obdobně jsem nikdy neslyšel, že by někdo hřebelcoval něco jiného než koně, nicméně překladatelka směle nechává hřebelcovat opice. Ale to může být jen moje nevědomost, připouštím.

Celá jedna kapitola knihy se zabývá „inženýry“. Na tom by asi nebylo nic divného, nebýt toho, že přibližně z každé druhé věty a z celkového vyznění textu zoufale bije do očí skutečnost, že autor ve skutečnosti nepsal o „inženýrech“, ale o „technikách“. Nebo alespoň já tedy například neznám nikoho, kdo by byl zaměstnán jako inženýr (což je věta, která se tam několikrát opakuje), zato znám řadu lidí, co jsou zaměstnání jako technici.

Ani počítačové termíny na tom nejsou vůbec dobře. Za zatím největší perlu, s jakou jsem se tu setkal, považuju výrok „My inženýři máme starý počítač IBM 286 a vy máte jiskrovou pracovní stanici“, který jsem skutečně obřečel smíchy.

No a nakonec specialitka (nejen) pro Barclayho a ostatní trekies. V oné kapitole o ‚inženýrech‘ je také kratičký oddíl nazvaný „Láska k ‚Star Trek‘“. Začíná následně: „Inženýři milují všechna televizní i filmová představení ‚Star Trek‘. Je to malý zázrak, protože inženýři na vesmírném korábu Odvaha (Enterprise) jsou portrétováni jako hrdinové, příležitostně dokonce mají sexuální styky s vetřelci.“ Potřebuje to nějaký další komentář?

Nicméně mě dost mrzí, že ta knížka dopadla tak, jak dopadla, protože se zdá, že v originále je daleko vtipnější a používá spousty dvojsmyslů a narážek. Tím spíš by si zasloužila pořádný překlad a hlavně by jí vůbec neuškodila větší překladová lokalizace na české poměry, aby ji pochopil i někdo, kdo nezná americké reálie (kolik lidí například pochopí, co je vtipného na tom, že aby si na vás v práci šéf nedovoloval, máte si předplatit časopis ‚Voják štěstěny‘, okatě v něm listovat a občas si brát neplánovanou jednodenní dovolenou se slovy, že ‚si musíte něco neodkladně vyřídit‘?).

Case Tak jak jsem večer při dalším čtení zjistil, Jelena Žlábková má v Dilbertovi ještě pár es v rukávu, jelikož věta „Je to něco jako Mocný Morfin Silák Jezdec pro dospělé, ale bez perfektní výstroje a akčních postaviček.“ se u mě spolehlivě zařadila na nejvyšší příčku překladatelských paskvilů od profesionálních překladatelů. Dokonce tím myslím trumfuje i naše oblíbené „Monty Hroznýš Domov Stránka“, jelikož to na rozdíl od Mocného Morfina spáchal starý počítačový překladač a ne myslící (?) člověk.

gorila Síň slávy, Nejlepší SF povídky 1947-1964. Výprava za svatým Akviniem, překlad Veronika Volhejnová. Na konci hlavní hrdina, kněz, si připomíná v myšlenkách jeden citát: „Věřím pane, pomoz mé nevěře“, což z úst katolického kněze zní nějak divně. . . Tak jsem sáhnul po jiném překladu (Nejmenší vesmír - Exalticon speciál, Pátrání po svatém Aquinovi, P. Caha) a co nebylo na konci. . . „Věřím, o Pane, že pomůžeš mně, nevěřícímu!“

r0b0t To, že je někdo „přeloží“ air condition jako „ér kondyšn“, to bych možná ještě přešel. Ale že to asi za půl hodiny přeloží jako klimatizaci, to mě donutilo k zamyšlení (film Terror na Nově).

Vito Zdar všem. Dlouho jsem se těšil na vydání dalšího románu Clifforda Simaka, protože jsem jeho velký fanda. Těšil jsem se i proto, že práva koupil Triton, pro který dělají vynikající překladatelé (Kotrla, Tschorn, Rečková). Je totiž známo, že dosavadní česká

vydání Simakových románů (kromě Kajdošova překladu Města) táhly dolů dost špatné překlady. Simakův poslední román Zvláštní mise (Special Deliverance) vyšel nedávno, a tak přináším pár postřehů a varování.

Zaprvé - kniha sama o sobě je IMO dost zoufalý blábol. Nevím, jestli za to může stařecká senilita (Simak to prý psal v osmdesátí) nebo úbytek tvůrčích sil, ale přečet jsem to se zatnutými zuby. Možná, že určitým plusem mohla být jakási uvolněná a meditativní atmosféra románu, tomu ale brání podle mého laického názoru velice nepovedený překlad. Opět. Nevím, nechci být nějaký jedovatý, asi to muselo dát fušku a překladatel navíc připojil obsáhlý medailonek a doslov, jaký se dneska nevidí, za což mu velmi hlasitě tleskám, ale myslím, že překlad samotný měl nechat na někom jiném. Věcnou správnost jsem neporovnával, protože nemám originál, ale v textu je spousta klopotných, krkolomných vět, ze kterých hrozně čouhá angličtina a čtenář se tak musí knížkou prokousávat s dvojnásobným úsilím - navzdory autorovi i překladateli. Tady jen pár věcí na ukázkou, snad si uděláte přibližný obrázek toho, o čem mluvím:

... katalogizoval myšlenky, rozprostíral je pro člověka, aby je viděl, stejně jako když. . .

... soustředěně pracoval na tom, aby odložil jistou věc, kterou udělat musel, a to bez ohledu na to, co to bylo. . .

... to nebyla vhodná věc, kterou by měl udělat. . .

... Slunce se zdá být nezvykle žhnoucí. . .

... Chůzí po cestě se vši její klikatostí překonali vzdálenost mezi vrcholem a dnem několikrát. . .

... Je krásná. . . mnohem krásnější, než byste mohli předpokládat, že by něco mohlo být!

... spatřil cosi vynořujícího se z písku, něco příliš rychlého pro oko, aby to zachytilo. . .

... Je to mechanický problém, podíváme se na to. Anebo je to opravdu zcela mechanické?

... dva či tři jedinci v jedné generaci naznačili jistý příslib, ale každý příslib se záhy rozpustil v bažině genofondové nádrže.

... Jsem si jistý, že s krychlí souvisí něco, co si někdo přeje, abychom se nedozvěděli. . .

... Jako já umí rusky mnoho inženýrů: obvykle rusky umíme! Rusové jsou velice technicky zběhlí. Stojí za námahu sledovat, čím se zabývají. Volně si navzájem vyměňujeme poznatky.

... Sluneční paprsky vytrvale zářily a bylo teplo. . .

... se náhle probudil z hlubokého spánku. Zabojoval, aby se dostal do sedící pozice, a přitom překonával sílu, která se jej snažila udržet u země.

... To není vhodný objekt na prohlížení pro nikoho.

... To, čemu nejsem schopen porozumět, je to, jak je možné, že. . .

A ještě jeden dialog:

„Myslím, že se mýlí,“ postěžovala si. „Domnívám se, že zde něco je – možná něco, o čem se předpokládá, že bychom to měli najít!“

„Potíž je,“ odpověděl Lansing, „že nevíme, co hledat, ani zda existuje něco, o čem se předpokládá, že máme najít. Vývojem událostí jsem značně znepokojený!“

„Když na to přijde, znepokojená jsem i já!“

Nevím, možná se to zdálo nepovedené jen mně. Pokud někomu připadá, že to není žádný big deal, pak se mu může knížka líbit. Já jsem byl ale hodně zklamaný a otrávený. Tož tak.

Rozšířené vydání PLAV!u naleznete na adrese www.splav.cz.